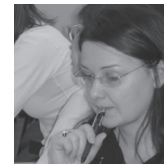

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ
ŠVIETIMO
ASOCIACIJOS
PERIODINIS
LEIDINYS

2008 metų sausis – birželis

savišvieta

Vilnius, 2008

Sudarė

Vilija Lukošūnienė

Stilistė

Vilija Dailidienė

Leidiny s išleistas pagal projekte „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ (ESF/2004/2.4.0-K01-083/SUT-237) parengtą metodinę medžiagą. Projektą 2005–2008 metais įgyvendino Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Projektą rėmėjai Lietuvos Respublika, iš dalies finansuoja Europos Sąjunga (Europos Socialinis Fondas).

Įžanga | 7

APIE PROJEKTĄ IR JO REZULTATUS

Projektas andragogams praktikams: apie ėjimą, buvimą kartu ir sėkmę | 9

V. Lukošūnienė

Andragogo praktiko kompetencijos: ką mums sako atliktas tyrimas | 19

A. M. Juozaitis

Projekto produktų pristatymas | 30

R. Juozaitienė

O BUVO TAIP...

REFLEKSIJOS APIE PROJEKTĄ

Atsakingasis vykdytojas apie projektą: linksmi ir rimtai | 36

M. Libikas

Atsiminimų tiltai....su Marku Tvenu..... | 38

V. Bigaila, A. Motūzienė

Žuvies apkepėlė „Kirkšnovė“ | 40

V. Vitkauskienė

I Ž A N G A

NEFORMALIAUS MOKYMOŠI PRIPAŽINIMAS. FRAGMENTAI

Diagnostinio tyrimo ir eksperimento pripažįstant
neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimą
universitetinėse studijose pristatymas | 41

Dr. S. Rackevičienė

Pasirengimas vertinti ir pripažinti neformaliai ir
savaiminiu būdu įgytas kompetencijas Vytauto
Didžiojo universitete | 51

E. Stasiūnaitienė

Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo
metodai ir procedūros turizmo sektoriuje | 54

L. Kaminskiene

PRIEDAI

Andragogo praktiko rengimo programa | 56

Andragogo praktiko kompetencijos vertinimo
metodika | 67

Atmintinė andragoginės kompetencijos
vertintojui | 77

Daina geriems žmonėms | 78

Šioje „Savišviatoje“ aprašomas 2005–2008 metais Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos vykdytas projektas „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ ir trumpai pristatomi dar trys panašūs projektai.

Finansinė parama LSŠA projektui skirta iš ES struktūrinių fondų pagal Lietuvos 2004–2006 metų BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą plėtra“.

Tai vienas iš tų projektų, kuriais siekiama įteisinti neformalaus mokymo(si) pripažinimą. Projekto idėjai, jo eigai, rezultatams, refleksijoms ir įžvalgoms skiriama didžioji dalis leidinio.

Kaip sustiprinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi statusą, įvertinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus bei pripažinti šiais mokymosi būdais įgytas kompetencijas – dažna Europos Sąjungos švietimo politikų diskusijų tema. Europos Sąjungos švietimo dokumentuose akcentuojama neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo nauda ne tik asmeniui, bet ir organizacijai bei valstybei.

Pastaruoju metu ši diskusijų tema vis aktualesnė ir Lietuvoje. Neformalaus mokymo(si) pripažinimas aptariamas įvairiuose deklaratyviuose dokumentuose, deja, kol kas įstatymais ir teisės aktais reglamentuojamas tik iš dalies, nėra sukurta kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimo infrastruktūra.

Galbūt būtent dėl to nemažai švietimo institucijų vykdo projektus, skirtus neformaliajam mokymui(si) įvertinti ir pripažinti.

Norėdami parodyti LSŠA vykdyto projekto kontekstą leidinyje pristatome tris vykdytus ar vykdomus šios srities projektus.

Malonaus skaitymo!

APIE PROJEKTĄ IR JO REZULTATUS

Projektas andragogams praktikams: apie ėjimą, buvimą kartu ir sėkmę

VILIJĄ LUKOŠŪNIENĖ

projekto vadovė

Kalilis Džibranas apie liūdesį ir džiaugsmą rašė: „Kartu jie ateina, ir kai vienas sėdasi su jumis už stalo, kitas miega jūsų lovoje.“

Šie žodžiai geriausiai nusako mano, kaip projekto vadovės, būseną projekto pabaigoje galvojant apie tai, kas ir kaip vyko, mąstant, kaip galėjo būti. Todėl ir projekto apžvalgoje balansuosiu tarp džiaugsmo ir liūdesio, vilties ir nerimo.

Kelią įveikia einantis...

Šiais žodžiais baigdavau projekto pristatymą pirmuosiuose projekto seminaruose 2005 metų gegužės mėnesį. Žodžiai, kuriuose skambėjo šiek tiek nevilties, šiek tiek optimizmo, turėjo stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis ir įsitikinimą, kad tai, ką pradėjome, – padarysime. Jau pirmieji du projekto mėnesiai parodė: nors turime didelę tarptautinių projektų vykdymo patirtį, šį kartą bus daug sunkiau, nei galėjome įsivaizduoti...

Mūsų užmojai buvo gan ambicingi – projektu įsipareigojome skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, ugdyti suaugusiųjų švietėjus, tiek formaliojo, tiek ir neformaliojo sektoriaus, bei tenkinti augantį suaugusiųjų mokytojų poreikį įgyti andragoginę kompetenciją.

Kas paskatino LSŠA rengti tokį projektą?

Visų pirma ilgametė darbo su suaugusiųjų mokytojais patirtis ir geras jų problemų žinojimas.

Nuo 1992 metų LSŠA, remiama užsienio partnerių – Vokietijos liaudies mokyklų sąjungos tarptautinio bendradarbiavimo instituto (tuo metu kaip IIZ/DVV, dabar DVV International) ir tuometinės Šiaurės šalių liaudies akademijos (NFA), pagrindiniu tikslu išsikėlė suaugusiųjų mokytojų andragoginių kompetencijų didinimą. Tam skyrė didžiąją dalį veiklos.

Suburti į projekto andragogus praktikus skatino ir įvairūs suaugusiųjų švietimo sritį reglamentuojantys dokumentai, pastarąjį dešimtmetį pasirodę Europoje ir Lietuvoje.

Gerinti suaugusiųjų švietėjų ir švietimo organizatorių profesines galimybes kvietė 5-oji UNESCO tarptautinė suaugusiųjų švietimo konferencija, 1997 metais vykusį Hamberge. Būtinybę investuoti į asmenų, dirbančių formaliojo ir neformaliojo mokymosi srityse, įgūdžių atnaujinimą ir išsaugojimą pabrėžė Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001). Šiame dokumente teigiama: kuriant mokymosi pripažinimo sistemas turi dalyvauti tie, kurie jas išbando dirbdami, profesinis mokytojo vaidmuo – būti orientuotoju, patarėju, tarpininku; visuomenės poreikius atliepiančios mokymosi ir konsultavimo paslaugos turi būti teikiamos prieinamose vietose. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004) rekomendavo rengti kvalifikuotus suaugusiųjų švietėjus bei konsultantus, kurie turėtų specialių įgūdžių dirbti su suaugusiais.

Galima teigti, kad, šių dienų požiūriu, tie dokumentai yra jau kiek senatėlė, bet dera nepamiršti, kad projektas buvo rengiamas 2004 metais. O ir pastarųjų metų aktualiausi politiniai Europos Sąjungos suaugusiųjų švietimo dokumentai kalba apie panašias problemas ir rekomenduoja panašius jų sprendimo būdus. Tai dar kartą parodo, kad mūsų projektas yra aktualus.

Konkretų pagrindą projektui davė LSŠA dalyvavimas ketverių metų tarptautiniame projekte „Mokomės ir dalijamės“ (2000–2004). Projektą finansavo Šiaurės kraštų ministrų taryba, jame aktyviai dalyvavo suaugusiųjų mokytojai ir srities ekspertai iš visų Šiaurės ir Baltijos šalių. Tame projekte buvo atkreiptas dėmesys į tuos suaugusiųjų mokytojus, kurie neturėdami andragoginio išsilavinimo dirba įvairiausiuose švietimo baruose: veda pamokas suaugusiųjų vidurinio lavinimo mokyklose, ruošia neformalaus mokymo(si) renginius, moko profesijos, dirba su bendruomenėmis, vadovauja

nevyriausybiniams organizacijoms ir t. t. Tikėtina, kad visi jie puikiai išmano savo dalyką. O suprasti ir tenkinti suaugusio mokinio poreikius jie mokosi dirbdami, klysdami, taisydami klaidas, darydami išvadas, konsultuodamiesi su kolegomis. Minėtame Šiaurės – Baltijos kraštų projekte jie buvo įvardinti kaip andragogai praktikai. Tarptautinė ekspertų komanda sudarė andragogo praktiko kompetencijų ir jas įrodančių kriterijų aprašą.

2005 metų kovo 16 dieną pasirašiusi sutartį su Paramos fondu Europos socialinio fondo agentūra bei Švietimo ir mokslo ministerija, LSŠA ėmėsi vykdyti projektą. Mes siekėme sukurti neformaliu keliu įgyjamos andragogo praktiko kompetencijos modelį ir jį pilotiškai įgyvendinti.

Ėjome kartu

Susitikimai su projekto dalyviais man buvo didžiausia projekto sėkmė, džiugiausios projekto akimirkos, po kurių atsigaudavo nuo dokumentų gausos pavargusi siela, sustiprėdavo įsitikinimas, kad projektas reikalingas ŽMONĖMS, atgimdavo viltis, kad eidami ir būdami kartu mes jį deramai įvykdysime. Kiekvieną kartą į susitikimą su mokymosi grupėmis ar į vertinamąjį pokalbį vykau lyg į šventę ir pasisėmusi gerų emocijų, naujų jėgų ir energijos kas kartą pagalvodavau – nėra puikesnių žmonių už tuos, kurie dirba su suaugusiais. Ačiū jiems, šį kartą raštu – už ėjimą kartu.

Projekto tikslinę grupę sudarė suaugusiųjų mokytojai iš visų Lietuvos apskričių.

Gausiausiai projekte dalyvavo suaugusiųjų mokymo centrų, suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokyklų, vidurinių mokyklų suaugusiųjų klasių, kaimo pagrindinių mokyklų, gimnazijų, vidurinių mokyklų, profesinio rengimo centrų mokytojai, bendruomenių lyderiai, seniūnijų atstovai, darbo biržos ir darbo rinkos mokymų centrų ir tarnybų darbuotojai, rajono švietimo ir pedagoginės psichologinės pagalbos centrų pedagoginis personalas.

Ne taip gausiai, tačiau dalyvavo neįgalųjų organizacijų, bibliotekų, muziejų ir kultūros centrų, trečiojo amžiaus universiteto darbuotojai, technikos vidurinių bei žemės ūkio ir verslo mokyklų mokytojai, universitetų dėstytojai, švietimo srityje dirbančių privačių institucijų ir mokymo paslaugas teikiančių UAB darbuotojai, individualiai dirbantys lektoriai, netgi ligoninių personalas.

Bandomuosius programos užsiėmimus pradėjo per 300 dalyvių, mokymus baigė 267, o visą programą andragogų praktiko kompetencijos į(si)vertinimo

pokalbiu baigė ir projekto pažymėjimą gavo 242. Kaip matome, ne visiems mokymuose dalyvavusiems andragogams pasisekė pabaigti pradėtą veiklą. Priežasčių buvo įvairių: neužtekė ištvermės, pasikeitė veiklos pobūdis ar prioritetai. Viena iš priežasčių galėjo būti ir ta, kad visuotinio pažymėjimų dalijimo laikmety mūsų projekto dalyviams pažymėjimai įteikti tik už nuoseklų, rimtą ir atsakingą darbą.

Kelias į andragogo praktiko kompetencijos pripažinimą truko maždaug 10 mėnesių. Kiekvienas projekto dalyvis baigė 64 val. mokymus, atliko 40 val. „praktiką“, dirbdami su suaugusiais savo darbo vietose, sukaupė kompetencijų aplanką ir dalyvavo 16 val. vertinamuosiuose pokalbiuose, kuriuos vedė projekto ekspertai.

Ką pasiekėm?

Norėtusi prikibt, bet nėra prie ko... – tokiais žodžiais viena projekto dalyvė atsiliepė apie projekto veiklą. Tikimės, kad šitaip apie mūsų projektą kalbės ne tik projekto dalyviai, bet ir tie, kurie jį vertins. Nes prikibti galima tik prie smulkmenų – ne vietoje įrašyto skaičiuko ar per apsirikimą ne pridėto dokumento. O tai, kas reikšminga, planuota – pasiekta.

Pradėjome nuo projekto pristatymo seminarų penkiuose Lietuvos miestuose – Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Telšiuose ir Panevėžyje. Juose dalyvavo 181 šių ir kaimyninių apskričių suaugusiųjų švietėjas.

Antrąjį žingsnį žengėme kartu su Vytauto Didžiojo universitetu. Šio universiteto tyrėjų grupė pasisiūlė atlikti suaugusiųjų mokymosi situacijos analizę Lietuvoje. Tyrimas „Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla“ įvertino suaugusiųjų švietimo reglamentavimą politiniuose, teisiniuose ir strateginiuose tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose, formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo pasiūlą ir tokį švietimą teikiančių institucijų ypatumus, nagrinėjo darbo rinkos atstovų požiūrį į darbuotojų mokymąsi ir subjektyvius veiksnius, darančius įtaką suaugusio žmogaus mokymosi nuostatoms. Bene pirmą kartą Lietuvos andragogikos istorijoje buvo tirtas andragogų pasirengimas dirbti su suaugusiais. Tyrimo rezultatai tiems, kas domisi suaugusiųjų švietimu, buvo pristatyti specialiaame renginyje, tyrimo medžiaga įdėta projekto internetinėje svetainėje¹.

Pagrindinis projekto laimėjimas – sukurtas ir išbandytas andragogų praktinių kvalifikacijos tobulinimo ir kompetencijos į(si)vertinimo modelis. Jis apima

120 val. mokymo(si), praktinės veiklos, į(si)vertinimo programas ir metodiką. Plačiau šis modelis aprašytas A. M. Juozaičio straipsnyje, o mokymo(si) programa ir į(si)vertinimo metodika įdedama leidinio prieduose.

Didelis projekto laimėjimas – sukurtą modelį pripažino akademiniai sluoksniai: Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus pedagoginio universiteto edukologijos katedros modelį įvertino 3 studijų kreditais. Tokį pripažinimą laikome vienu iš formalių studijų žingsnių neformalaus mokymo(si) pripažinimo link: apie jo prielaidas ir būtinybę pastaruoju metu vis dažniau kalbama.

Modelis buvo išbandytas du kartus: pirmąjį kartą kaip planuota veikla, antrąjį – už ekonomiškai naudotas ir todėl sutaupytas lėšas. Pirmajam bandymui turėjome beveik dvylika mėnesių, o antrajam – vos šešis, todėl abu atvejai buvo skirtingi.

Pirmąjį kartą buvo mokomasi ir kompetencijos vertintos apskrityse. Po 20–24 kiekvienos apskrities suaugusiųjų mokytojų dalyvavo 4-iose mokymo(si) sesijose po dvi dienas ir dviejų dienų vertinamuosiuose pokalbiuose.

Antrąjį kartą, kuris išpuolė 2007 metų vasarą, dviejose gražiose Lietuvos vietose surengėme „vasaros stovyklas“ jungtinėms apskričių grupėms. Kiekvienoje grupėje buvo po 20 andragogų praktikų, jie 8 dienas mokėsi „vasaros stovykloje“, o vertinamieji pokalbiai toms pačioms grupėms vyko Vilniuje ir Kaune.

Abiem atvejais tarp mokymo(si) sesijų ir vertinamųjų pokalbių andragogai praktikai dirbo savarankiškai.

Abu modelio išbandymo variantai turėjo ir teigiamų, ir tobulintinų dalykų. Dalyvių atsiliepimai apie abu mokymus buvo labai geri. Labiausiai dalyviai džiaugėsi nuoširdžiu seminarų vedėjų darbu, andragogikos principų demonstravimu praktiškai, galimybe teorinius dalykus išbandyti atliekant praktines užduotis, galimybe neformaliai bendrauti su kolegomis iš įvairių suaugusiųjų švietimo sričių iš tos pačios apskrities, o antruoju atveju – iš kitų apskričių.

Analizuojant tobulintinus dalykus į akis krenta, kad pirmuoju atveju, skaidant mokymo programą į sesijas po 2 dienas, buvo prarasta šiek tiek laiko grupei sutelkti ir energijai sukoncentruoti. Tačiau dalyviai turėjo geresnes galimybes savarankiškoms užduotims parengti.

Antruoju atveju 8 intensyvaus darbo dienos iš eilės, kad ir labai gražiose vietose, yra šiek tiek per daug, žmonėms prailgsta laikas, savarankiškas užduotis tenka rengti spontaniškai, naudojantis po ranka esančiomis priemonėmis.

1 <http://andragogai.miniweb.lt>

Bet šiuo atveju intensyviai mokantis kartu formuojasi grupė, dviejų dienų mokymuose tai nėra taip pastebima.

Iš mokymų organizavimo patirties peršasi mintis, kad optimalu būtų skaičiuoti mokymus į 3+3+2 dienų (šis variantas buvo pasirinktas Utenos apskrityje pirmuoju atveju) arba į 4+4 dienų sesijas.

Dirbdami su mokymosi grupėmis apskrityse sukūrėme andragogų praktikų tinklą. Į jį susijungė 20 andragogų konsultantų grupė, sukurta projekto metodinei medžiagai rengti ir andragoginio darbo pagrindams šalies regionuose perteikti, ir 242 suaugusiųjų švietėjai apskrityse, gavę projekto pažymėjimą apie jų andragoginę kompetenciją. Į jų ratą įsiliejo ir 14 andragoginės kompetencijos vertintojų, dirbti su projekto metu sukurta vertinimo metodika parengtų už papildomo finansavimo lėšas.

Andragogams bendrauti, o kartu ir projekto veiklai, medžiagai ir rezultatams viešinti sukurta informacinis portalas <http://andragogai.miniweb.lt>

Projekte sukurtos metodinės medžiagos pagrindu išleidome leidinį „Andragogų klausimai. Praktiniai darbo su suaugusiais aspektais“ ir mokomąją vaizdo plokštelę „Andragogas“. Neformaliojo mokymosi (tęstinio kvalifikacinio) modelio efektyvumo įvertinimo apibendrinimo, kurį atliko projekto ekspertas A. M. Juozaitis, pagrindu išleistas leidinys „Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modeliavimas“.

Stengdamiesi, kad apie vykdomą projektą sužinotų kuo daugiau suaugusiųjų švietėjų, taip pat ir Lietuvos visuomenė, viso projekto metu leidome viešinimo medžiagą: projekto pristatymo ir rezultatų lankstinukus projekto pradžioje ir pabaigoje, projekto plakatą. Pastarajame vietoje gan sudėtingo projekto pavadinimo užrašėme labiausiai Asociacijos veiklą atspindinčius žodžius *mokomės ir dalijamės*. Tikimės, kad šie žodžiai bus tiltas tarp projekto ištakų (vykdyto tarptautinio projekto „Mokomės ir dalijamės“), ką tik užbaigto projekto ir ateities veiklos.

Viešindami projektą parengėme 22 straipsnius ar pranešimus spaudai, 14 kartų pristatėme įvairiuose seminaruose, konferencijose, 4 kartus apie projektą buvo pasakota regioninėse televizijose, 2 kartus pranešimai apie projekto renginius išplatinti nacionalinėse radijo laidose.

Kaip ėjome?

Draugiškai. Nors buvo visko: švietė saulė ir lijo, lipom į kalną ir, rodos, kritom į tarpekį, našta tai lengvėjo, tai sunkėjo, horizontas tai artėjo, tai

tolo... Ėjome pasitardami, padėjuodami, pasijuokdami, bet be pykčio vienas kitam. Už nugaros liko:

- 4 metodinės medžiagos ir dėstymo metodikos rengimo seminarai. Juose andragogai konsultantai tarėsi, kaip vieningai dėstyti programą, dalijosi užduotimis, išbandė jas praktiškai, diskutavo dėl metodinės medžiagos sudarymo principų, analizavo vienas kito parengtąją.
- 768 andragogų praktikų rengimo ir 192 jų kompetencijos vertinimo valandos.
- 9680 valandos, kurias andragogai praktikai dirbo su suaugusiais savo darbo vietose. Mokymo renginiuose, kurių buvo per 400 net 133 Lietuvos vietovėse, dalyvavo daugiau kaip 6000 žmonių.

Ir ne skaičiai čia svarbiausia, o tai, kad po Lietuvą lyg raibuliai vandens paviršiumi nuvilnijo andragoginio darbo idėjos.

Ne prasčiau sekėsi ir biurokratinis darbas. Biuro lentynose sukaupėme apie 300 kg mokėjimo prašymų (kiekvieno trijų mėnesių laikotarpio ataskaitų), 30 projekto dokumentacijos segtuvų, 7 kg kompetencijų aplankų.

Išleidome visus projektui planuotus 1 151 060 Lt, papildomai paprašėme dar 138 780,00 Lt ir juos taip pat efektyviai, sąžiningai ir sėkmingai panaudojome.

Ką laimėjome?

Be pagrindinių projekto rezultatų, laimėjimų buvo daugiau.

Visų pirma, žmonių aktyvumas šiuolaikinio užimtumo laikais, atsakomybė, tarpusavio ir mūsų, projekto vykdytojų, supratimas, noras mokytis vienas iš kito.

Antra, o gal net ir svarbiausia – andragoginės bendruomenės „augimas“ tiesiogine ir perkeltine prasme. Per trejus projekto metus viena projekto dalyvė įstojo į andragogikos magistratūrą, projekto dalyvės susilaukė arba laukiasi 8 kūdikių.

Andragogai praktikai patys įsitikino, kad suaugusiojo mokymosi rezultatai gali būti vertinami ne tik egzaminu ar kontroliniu darbu, užmezgė tarpinstitucinius ir tarpregioninius ryšius, „atrado“ dar dvi žalias Lietuvos vietoves – Alaušynę ir Kirkšnovę.

Na, o projekto vykdytojai džiaugiamės neįkainojama patirtimi, Lietuvos andragogų pasitikėjimu LSŠA ir mūsų darbo įvertinimu: *Per visą karjeros*

laiką šis seminaras buvo trečias, kurio naudą jaučiau ir kuris išties patiko, privertė keisti nuostatas (iš dalyvių vertinimo).

Dar galėjo būti...

Treji projekto metai pralėkė greitai ir, žinoma, atsigręžus atgal regisi, kad kai kas galėjo būti kitaip, kai ko galėjo ir visai nebūti, o kai ko – mažiau.

Mažiau galėjo būti biurokratijos – dokumentų, ataskaitų, tvirtinimų, derinimų ir pan. Kaip pavyzdį galima paminėti, kad viešųjų pirkimų planą derinome 6 kartus, ant kiekvieno (!) ataskaitos lapo rašiau daugiau nei 100 val. (daugiau nei vieną darbo projekte mėnesį), o kur dar parašai ant viešųjų pirkimų plano, biudžeto keitimo ir kitų dokumentų... Skaudžiausia, kad per trejus projekto metus man taip niekas ir nepaaiškino, kaip panašūs, mano nuomone, neproduktyvūs, biurokratiniai dalykai daro įtaką projekto veiksmingumui ir kaip dėl to keičiasi gyvenimas Lietuvoje.

Mažiau galėjo būti ir „socialinės“ nelygybės tarp įgyvendinančios institucijos ir projekto vykdytojo. Nepriklausomai nuo Sutartyje išvardintų „bendravimo“ taisyklių, žaidimas dažniausiai vykdavo prie vieno vartų: vykdytojas turėjo viską padaryti laiku arba dar greičiau, apie viską informuoti oficialiais raštais, tuo tarpu institucija, kurios, mūsų supratimu, misija buvo padėti mums įgyvendinti projektus, patarti ir padėti, turėjo teisę nesilaikyti nustatytų terminų, reikalauti atlikti kai kuriuos darbus per pusę dienos ar per porą valandų, atsakinėti neoficialiomis elektroninėmis žinutėmis arba telefonu, o paskui teigti, kad atsakymas negalioja... Buvome atsakingi už viską: per vėlai išaiškinant Europos Sąjungos direktyvą dėl banko mokesčių ir nekokybiškus kasos aparatus Lietuvos autobusuose...

Daugiau galėjo būti dėmesio ŽMOGUI – projekto dalyviui. Netgi pats programos prioritetą yra „žmogiškųjų išteklių plėtra...“. Tuo tarpu per trejus projekto metus manęs, kaip projekto vadovės, niekas iš kontroliuojančių institucijų nepaklausė, KAIP mūsų projekte jaučiasi jo dalyviai... Abejoju, ar net patys tvarkingiausi dokumentai galėjo perteikti žmonių emocijas – pasitenkinimą ar nusivylimą. Ir dar manau, kad sumažėjus biurokratinei naštai būtume mažiau bijoję, kad užėjęs ar paskambinęs projekto dalyvis sutrukdys pildyti dar vieną lentelę...

Daugiau galėjo būti pasitikėjimo vykdytoju. Sutinku, kad tarp daugelio projektų vykdytojų buvo įvairių – gal neturinčių patirties, gal neturinčių pakankamai gebėjimų. Sutinku, kad projektų vykdymo pradžioje kontrolė

buvo reikalinga ir būtina. Tačiau trejus metus jaustis nesugebančiam, būti įtariamam savanaudiškumu ir nesąžiningumu buvo nelengva.

Ir švenčių galėjo būti daugiau. Renginių, kuriuose galėjome susitikti su kolegomis – projektų vykdytojais, pasidžiaugti sėkme, pasidalinti patirtimi, pabendrauti neformaliai. O ir projekto komandoje švenčių buvo aiškiai per mažai – tai akmuo į mano pačios daržą. Mąstydamą apie tai, kas buvo, labiausiai gailiuosi tų valandų, kurių neskyriau savo komandos žmonėms, o stropiai vykdžiau išorės reikalavimus. Deja, laiko pasitaisyti šiame projekte nebeliko....

Taigi laiko lyg ir galėjo būti daugiau. Kita vertus, jo visuomet trūksta. Norisi pasidžiaugti, kad turėdami laiko tiek, kiek jo buvo skirta, padarėme viską, ką turėjome padaryti. Tikime projekto dalyvių nuomone, kad mūsų veikla buvo, yra ir bus prasminga žmonėms – Lietuvos andragogams.

Todėl, nors ir buvo sunkumų, galiu drąsiai pakartoti vienos iš projekto dalyvių žodžius *labai džiaugiuosi, kad ČIA buvau!*, nes iš tiesų taip jaučiuosi. Džiaugiuosi atlaikiusi naujus iššūkius, įgijusi naujos patirties, sutikusi daug puikių žmonių. Jiems lenkiuosi ir dėkoju: už ėjimą ir buvimą kartu, už sąžiningai atliktą darbą, už palaikymą sunkiomis akimirkomis ir dalijimąsi džiaugsmu, už *Dainą geriems žmonėms* ir priesaiką ją BŪTINAI dainuoti vieną kartą per dieną...

Padėka bendražygiams

„...yra tokių, kurie duodami anei širdperšos jaučia, anei trokšta džiaugsmo ir nemano, kad jiems bus atlyginta“ (K. Džibranas).

Dėkoju kasdieninio darbo komandai – už mažos, bet šaunios komandos darnius veiksmus:

Irenai Liegienei, projekto finansininkei, Vaidai Kuizinaitei, tikrajai projekto administratori, Daliai Cymbaliuk, projekto stebėtojai.

Atsakingiems vykdytojams apskrityse – už ilgąmetę ištikimybę LSŠA ir empatiją:

Linai Andriulevičienei Alytaus apskrityje, Vitai Krivickienei Kauno apskrityje, Loretai Staškūnienei Klaipėdos apskrityje, Romutei Koncvičienei Marijampolės apskrityje, Mindaugui Libikui Panevėžio apskrityje, Vilmai Tubutienei ir Romai Butkienei Šiaulių apskrityje, Aldonai Mikutienei Tauragės apskrityje, Ritai Vargalytei Telšių apskrityje, Ramutei Kavoliūnienei ir Aurelijai Pelenienei Utenos apskrityje, Nijolei Butkevičienei ir Živilei Lukošūnaitei Vilniaus apskrityje.

Projekto ekspertams – už konceptualius sprendimus, atsiliepiamą į visus mano SOS, sąžiningai ir laiku atliktą darbą:

Romai Juozaitienei, Aurimui M. Juozaičiui, prof. Margaritai Teresevičienei, dr. Giedrai Marijai Linkaitytei, prof. Marijonai Barkauskaitei.

Dvidešimčiai andragogų konsultantų, rengusių metodinę medžiagą, vedusių mokymus, konsultavusių projekto dalyvius – už tai, kad projekto dalyviams buvo jauku, šilta ir naudinga, kad vadinamieji paslaugų teikėjai garbingai nešė LSŠA vėliavą:

Audronei Motūzienei, Laimutei Ruzgienei, Astai Gudaitienei, Loretai Staškūnienei, Vilijai Valaitytei, Ramutei Koncevičienei, Skaistei Krapavičienei, Reginai Greblikienei, Laimai Krisčiūnaitei, Veronikai Bekerienei, Birutei Jankauskienei, Ritai Vargalytei, Jurgitai Venclovienei, Iliuminatai Gaigalaitei, Daliai Stundžėnienei, Ritai Račiulaitytei, Tatjanai Matrakovai, Vytautui Bigailai, Mindaugui Libikui.

Valdymo grupei – už pasitikėjimą, nesmulkmenišką priežiūrą ir patarimus tuomet, kai jų reikėjo:

Vincentui Dieniui, Ričardui Totoraičiui, Ilonai Tenzegolskienei.

Europos socialinio fondo agentūros projekto koordinatoriams, nepaisant išsakytos kritikos, už supratimą itin sudėtingais atvejais, patarimus ir neprarastą kantrybę:

Donatui Lazauskui, Levui Janušauskui, Dianai Lesutytei.

Pagrindiniams paslaugų teikėjams – už laiku ir kokybiškai atliktas paslaugas:

Vytauto Didžiojo universitetui, UAB Inter Se, UAB Biznio abėcėlė, UAB Dokumentų sistemos, Studija Kopa, UAB Sonex, UAB RINKOM, Nerijui Kisieliui, Aurimui Lukošūnui, Elenai Mickūnaitei, Arūnui Bėkštai.

Ir visų mūsų šeimoms dėkoju – už tylų supratimą ir palaikymą: žvilgsniu, rankos paspaudimu, arbatos puodeliu į lovą.

„Kai džiaugiatės, pažvelkit gilyn sau į širdį ir suvoksit, jog dabar jus džiugina tai, kas anksčiau liūdino“ (K. Džibranas. *Pranašas*).

Andragogo praktiko kompetencijos. Ką mums sako atliktas tyrimas?

AURIMAS M. JUOZAITIS,

projekto ekspertas

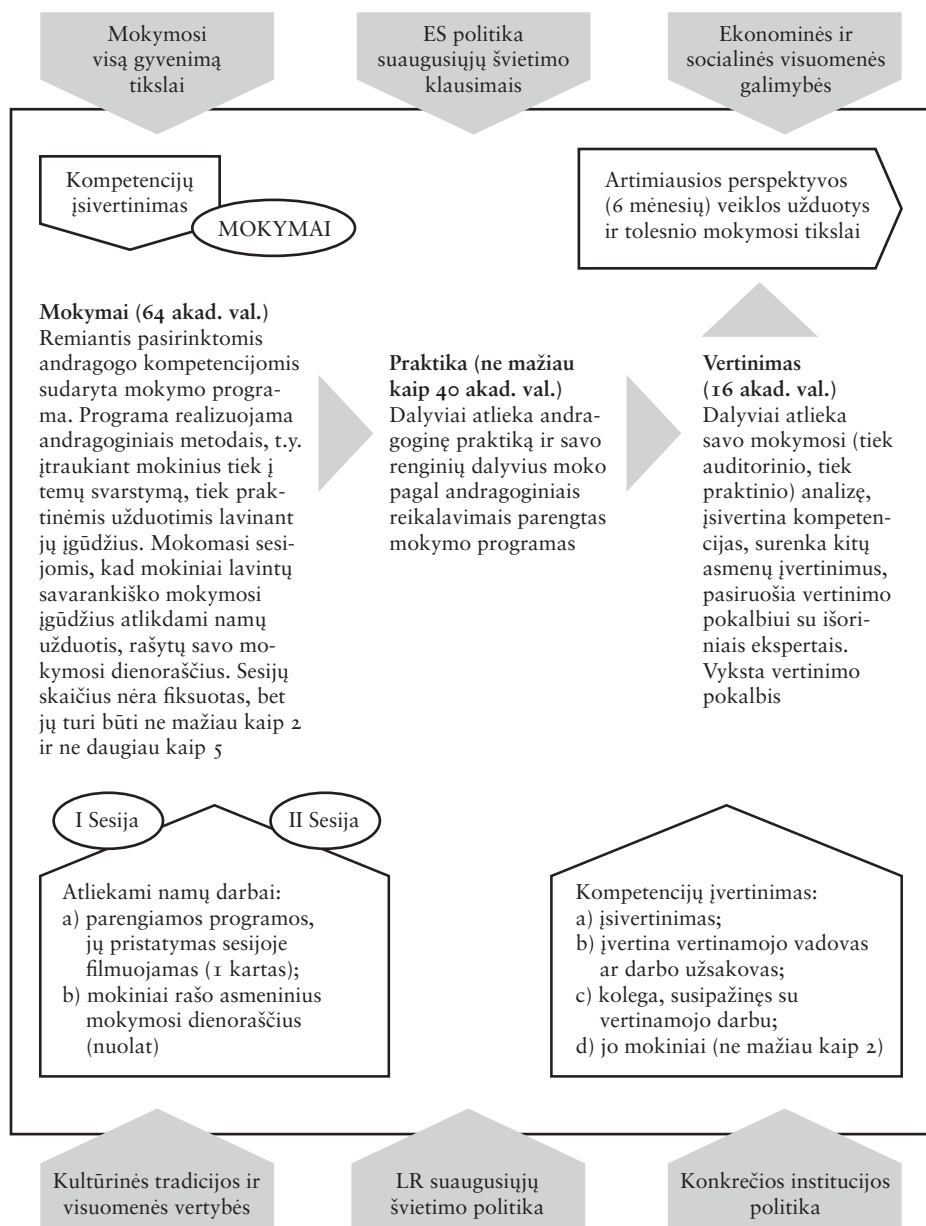
Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis

Kuriant andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelį buvo remiamasi M. S. Knowleso (1980, 2005) andragogine teorija, taip pat patirtinio mokymosi² (*Experiential Learning Theory*) ir transformatyviojo mokymosi³ (*Transformative Learning Theory*) teorijomis. Visos trys teorijos vienodai svarbios: Knowleso darbai nulėmė modelio struktūrą, o patirtinio bei transformatyvaus mokymosi teorijos, praplėsdamos andragoginius Knowleso principus, padėjo pasirinkti neformaliojo mokymosi būdus bei formas.

Modelio sudėtinės dalys yra šios: kompetencijų pirminio įsivertinimo, mokymų, praktikos ir vertinimo aptarimo.

2 Pagrindiniai patirtinio mokymosi teorijos atstovai: Dewey'is, Lindemanas, Kolbas, Jarvisas, Bou-das ir Walkeris.

3 Transformatyvusis mokymasis – tai mokymasis, kurio metu mokinyš „įgyja naują suvokimą apie kažką, kas iš esmės pertvarkė paradigmą nagrinėtos idėjos ar veiksmo prielaidas“ (Brookfield, 2000, p. 140). Šios teorijos pagrindėjai: Mezirowas, Dalozas, Boydas.

1 pav. Andragogų praktikų neformalaus mokymosi modelis

Kompetencijų įsivertinimas

Pirmiausia asmenys, pareiškę norą dalyvauti andragogų praktikų neformalaus mokymosi modelyje, įsivertino savo andragogines kompetencijas, t. y. užpildė anketas, kuriose aukščiau minėtos kompetencijos buvo aprašytos „pamatuojamais“ rodikliais. Galimybė „pamatuoti“ kartais išreiškiama skaičiais, parodančiais kompetencijos vykdymo lygmenį (pvz., intensyvus darbas gali būti išreikštas valandiniu darbo krūviu arba faktais, kurie apibūdina pastebimą elgseną, pvz., „nepertraukdamas išklauso mokinį“). Kiekviena kompetencija buvo apibūdinama keturiomis elgsenomis.

Įsivertinimo anketoje 48 elgsenomis apibūdinta 12 pasirinktų andragoginių kompetencijų. Elgsenos buvo vertinamos 8 balų skale.

Mokymai

Kaip žinome, mokymai yra viena pagrindinių profesinio tobulinimosi formų. Mokymų renginiuose, kurių apimtis 64 akademines valandas, buvo nagrinėjamos šios temos: suaugusiojo raida, savęs pažinimas ir savirefleksija, andragogikos ir pedagogikos skirtumai, reikalavimai andragogui ir jo kompetencijoms, patirtinis mokymasis, mokymosi motyvacija, mokymosi metodai, programos sudarymas, programos pristatymo įgūdžiai, grįžtamojo ryšio teikimas, auditorijos valdymas, savarankiško mokymosi įgūdžiai bei mokymosi dienoraštis, savarankiško mokymosi įgūdžiai ir mokymosi laiko planavimo įgūdžiai.

Kai kurios iš šių temų, pvz., grįžtamojo ryšio teikimas ir mokymosi dienoraščio rašymas, atskirai nebuvo nagrinėjamos, o integruotos į praktinę programos dalį. Programos sudarymo, programos pristatymo įgūdžių, auditorijos valdymo temos taip priklauso viena nuo kitos, kad buvo išnagrinėtos vienoje iš sesijų pristatant namuose atliktas užduotis: pristatymai buvo filmuojami ir visų kartu aptarti.

Mokymuose naudoti metodai: grupių darbas, žaidimai, individualios užduotys ir jų aptarimai poromis ar mažomis grupėmis, vaidmenų atlikimas, vaizdo treniruotė ir kiti aktyvieji metodai.

Andragoginė praktika

Trečioji sudėtinė modelio dalis yra ne trumpesnė nei 40 akademinių valandų andragoginė praktika. Ją turėjo atlikti visi modelio dalyviai. Praktikos metu andragogai praktikai turėjo taikyti programos metu nagrinėtus mokymosi metodus bei programų sudarymo principus (antroji modelio dalis).

Praktika buvo labai svarbi modelio dalis, nes ji lemia kur kas geresnius mokymosi rezultatus nei vien mokymasis auditorijoje.

Vertinimas

Ketvirtoji sudėtinė modelio dalis – vertinimas. Vertinimo procedūra turi dvi paskirtis: ugdomąją ir apibendrinamąją.

Ypatingas dėmesys šioje modelio dalyje buvo skiriamas andragogo gebėjimams analizuoti savo mokymosi (tobulinimosi) procesą, nes išvados apie įgytas žinias, įgūdžius bei tolesnius tobulinimosi poreikius (tikslus) rodo gebėjimą mokytis iš savo patirties, nuostatą keistis, nes žmogus pasiryžta keistis, kai jaučia neatitikimą tarp to, kas yra, ir to, ką jis nori pasiekti.

Buvo vertinamos *asmeninės* ir *profesinės* andragogų kompetencijos. Asmeninės kompetencijos buvo pasirinktos šios:

- teigiamas savęs vertinimas,
- tolerantiškumas,
- atsakingumas,
- bendravimo įgūdžiai,
- empatiškumas,
- lankstumas.

Profesinės kompetencijos buvo parinktos tokios:

- mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymas,
- sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus,
- sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos pateikimą,
- geras dalyko išmanymas,
- gebėjimas motyvuoti mokinius,
- gebėjimas analizuoti savo veiklą, skatinti mokinių savianalizę.

Asmenys, pareiškę norą dalyvauti modelio renginiuose, pirmiausia buvo paprašyti įsivertinti andragogo kompetencijas (kiekvienas iš dalyvių užpildė 48 klausimų anketą) ir į tuos pačius klausimus atsakė, t. y. minėtąją 48 klausimų anketą kiekvienas dalyvis užpildė modelio renginių pabaigoje, ruošdamasis vertinamajam pokalbiui. Šie du įsivertinimai leido fiksuoti mokymo renginių bei andragoginės praktikos poveikį pasirinktoms andragogo kompetencijoms.

Dėl ribotos straipsnio apimties pateiksime tik kai kuriuos tyrimo rezultatus. Jie pateikiami 1, 2, 3 ir 4 lentelėse.

Tyrimo rezultatai

Tyrime dalyvavo 174 andragogai praktikai. Lentelėse kompetencijos išdėstytos pagal įsivertinimų vidurkį, pradedant aukščiausiuoju įsivertinimu ir baigiant mažiausiuoju. Lyginant 1 ir 2 lenteles galima pastebėti, kad bendrasis kompetencijų įsivertinimas modelio pabaigoje išaugo. Tai pasakytina apie visas kompetencijas. Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad prasčiausiai modelio pabaigoje įsivertintos kompetencijos vidurkis (kompetencija „gebėjimas motyvuoti mokinius“ įvertinta 6,4) yra 0,41 balo aukštesnis nei aukščiausiai įsivertinta kompetencija iki modelio (kompetencija „pasitikėjimas savimi ir pagarba kitam“ įvertinta 5,99 balo). O vidutinis kiekvienos kompetencijos pokytis yra 0,96: mažiausiai pasikeitė „atsakingumo“ kompetencija – 0,74 balo, o labiausiai pasikeitė gebėjimas motyvuoti mokinius – 1,11 balo. Be to, pastebėtinas faktas, kad labiausiai pakitęs gebėjimas motyvuoti mokinius yra abiejų kompetencijų įsivertinimo sąrašų pabaigoje, t. y. 12 pozicijoje. Tai leidžia daryti prielaidą, kad labiausiai modelio paveikta kompetencija išlieka labiausiai tobulintinų kompetencijų grupėje.

Eil. nr.	Kompetenciją apibūdinanti savybė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1	Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus	5,9871	0,9498
2	Gera išmanantis dalyką	5,9296	1,0828
3	Tolerantiškas	5,8908	1,0146
4	Atsakingas	5,7917	0,9347
5	Empatiškas	5,7507	1,0528
6	Sugebantis planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos dėstymą	5,6976	1,0738
7	Sugebantis parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus	5,6451	1,0836
8	Turintis bendravimo įgūdžių	5,5603	1,0235
9	Gebantis analizuoti savo veiklą ir skatinti mokinių savianalizę	5,4310	1,0628
10	Lankstus	5,4138	1,1669

11	Išmanantis mokinių amžiaus ir psichologinius ypatumus	5,3865	1,1651
12	Gebantis motyvuoti mokinius	5,2816	1,1632

1 lentelė. Kompetencijų įsivertinimas iki modelio

Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad tiek iki modelio, tiek jo renginių pabaigoje pirmųjų trijų kompetencijų vieta įsivertinimo sąrašuose nepakito, t. y. pasitikėjimo savimi ir pagarbos kitiems, gero dalyko išmanymo ir tolerancijos kompetencijos išlaiko tas pačias vietas, nors kiekvienos kompetencijos vidutinis įsivertinimo pokytis yra ne toks didelis ir papuola į pokyčių vidurkių sąrašo apatiniają dalį (žr. 3 lentelę). Tad galima daryti prielaidą, kad kuo aukštesnis kompetencijos įsivertinimas, tuo mažiau ji keičiasi taikant modelį.

Lyginant įsivertinimus iki modelio su įsivertinimais modelio pabaigoje, atkreiptinas dėmesys į dar vieną tendenciją: visų kompetencijų standartiniai nuokrypiai iki modelio (žr. 1 lentelę) yra didesni nei standartiniai kompetencijų nuokrypiai modelio pabaigoje (žr. 2 lentelę). Tad darytina prielaida, kad modelis padeda įsivertinti savo kompetencijas, t. y. mažta kompetencijų įsivertinimo balų, nes padidėja kritiškumas vertinant savo gebėjimus.

Eil. nr.	Kompetenciją apibūdinanti savybė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1	Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus	6,9109	0,7346
2	Gera išmanantis dalyką	6,8649	0,7433
3	Tolerantiškas	6,7644	0,7973
4	Atsakingas	6,6796	0,8301
5	Empatiškas	6,6365	0,7639
6	Sugebantis planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos dėstymą	6,6020	0,7396
7	Sugebantis parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus	6,5948	0,8287

8	Turintis bendravimo įgūdžių	6,5316	0,7601
9	Gebantis analizuoti savo veiklą ir skatinti mokinių savianalizę	6,4885	0,8709
10	Lankstus	6,4253	0,8497
11	Išmanantis mokinių amžiaus ir psichologinius ypatumus	6,3951	0,8260
12	Gebantis motyvuoti mokinius	6,3951	0,8471

2 lentelė. Kompetencijų įsivertinimas modelio pabaigoje

Tuo tarpu dvi labiausiai pakitusios kompetencijos („gebėjimas motyvuoti mokinius“ bei „mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymas“, žr. 3 lentelę), yra labiausiai tobulintinos iš visų kompetencijų (žr. 1 ir 2 lentelę) ir jų individualių pokyčių intervalai yra didžiausi (7,25 balai). Taip pat šios kompetencijos turi ir didžiausius individualių pokyčių standartinius nuokrypius ir vidurkių standartinius nuokrypius, nors kompetencijų vidurkių standartiniai nuokrypiai modelio pabaigoje atitinka bendrąją nuokrypių tendenciją ir išlieka mažesni nei įsivertinimų nuokrypiai prieš modelį. Tad darytina prielaida, kad labiausiai kintančios kompetencijos išlaiko „individualią“ įsivertinimų dimensiją ir kad toliau būtina jas vis labiau lavinti savarankiškai (*self-directed learning*).

4 lentelėje matyti kompetencijų įsivertinimų pokyčių dinamika. Rezultatai rodo, kad modelio veikiami vienu įsivertinimai mažėjo net iki 3 balų (nuo 10,3 iki 17,8%), o didžioji dalis įsivertinimų (74,7 – 81,1%) augo net iki 4,75 balo (žr. 3 lentelę). Būtent šis augimas ir lėmė bendrąjį kompetencijų įsivertinimų teigiamą pokytį. 4 lentelės duomenys rodo, kad atskirų kompetencijų pokyčio nepatiria nuo 5,2 iki 12,6% respondentų. Stabiliausia liko mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymo kompetencija (nepakito 12,6%), o labiausiai kito gebėjimas motyvuoti mokinius ir planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos dėstymą (nepakito atitinkamai 5,2 ir 5,7%). Tad galima daryti prielaidą, kad šis neformalaus mokymosi modelis labiau tinka praktiniams įgūdžiams lavinti nei teorinėms žinioms įgyti.

Eil. nr.	Kompetenciją apibūdinanti savybė	Vidurkis	Standart. nuokrypis	Intervalas	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė
1	Gebantis motyvuoti mokinius	1,1135	1,1591	7,25	-2,50	4,75
2	Išmanantis mokinių amžiaus ir psichologinius ypatumus	1,1020	1,1171	7,25	-3,00	4,25
3	Turintis bendravimo įgūdžių	1,0417	1,0463	6,00	-2,50	3,50
4	Gebantis analizuoti savo veiklą ir skatinti mokinių savianalizę	0,9943	1,0640	6,00	-2,25	3,75
5	Sugebantis planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos dėstymą	0,9820	1,0911	5,75	-2,50	3,25
6	Lankstus	0,9813	1,1315	7,25	-2,75	4,50
7	Sugebantis parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus	0,9497	1,0617	6,75	-3,00	3,75
8	Gerai išmanantis dalyką	0,9353	1,0035	6,00	-2,25	3,75

9	Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus	0,9238	0,9713	5,25	-1,75	3,50
10	Empatiškas	0,8858	0,9812	5,38	-2,00	3,38
11	Tolerantiškas	0,8736	1,0184	6,25	-2,50	3,75
12	Atsakingas	0,7399	0,9932	5,50	-2,00	3,50

3 lentelė. Individualių įsivertinimų pasikeitimai

Eil. nr.	Kompetenciją apibūdinanti savybė	Sumažėjęs įsivertinimas, %	Nepakitęs įsivertinimas, %	Padiđėjęs įsivertinimas, %
1	Išmanantis mokinių amžiaus ir psichologinius ypatumus	10,3	12,6	77,1
2	Empatiškas	14,4	9,8	75,8
3	Gerai išmanantis dalyką	12,1	8,6	79,3
4	Tolerantiškas	13,8	8,0	78,2
5	Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus	12,1	7,5	80,4
6	Atsakingas	17,8	7,5	74,7
7	Gebantis analizuoti savo veiklą ir skatinti mokinių savianalizę	12,1	7,5	80,4
8	Sugebantis parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus	14,9	6,9	78,2

9	Turintis bendravimo įgūdžių	14,9	5,7	79,4
10	Sugebantis planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos dėstymą	13,8	5,7	80,5
11	Gebantis motyvuoti mokinius	13,2	5,7	81,1
12	Lankstus	15,5	5,2	79,3

4 lentelė. Individualių kompetencijų įsivertinimų pokyčių proporcijos

Įvertinus visų pokyčių statistinio pokyčio patikimumą, pastebėta, kad χ^2 svyruoja nuo 83,9 iki 118,3, kai $p < 0,0001$, tad galime daryti išvadą, kad šie pokyčiai yra statistiškai patikimi.

Kadangi tikslinė grupė, kol buvo tiriamas modelis, nedalyvavo kituose tobulinimosi renginiuose, o modelio trukmė nesudarė prielaidų kitoms (pvz., savaiminio mokymosi) tobulinimosi formoms daryti poveikį tiriamųjų andragoginėms kompetencijoms, tai galima teigti, kad andragoginės kompetencijos įsivertinimas pakito dėl šio modelio poveikio. Straipsnio apimtis nesudaro galimybių detaliau aptarti atskirų modelio dalių konkretaus poveikio kompetencijoms (tai būtų tolesnių tyrimų objektas), todėl išvados apibendrina modelio bendrąjį poveikį pasirinktoms kompetencijoms.

Išvados

Kadangi visų modelio pabaigoje įsivertintų kompetencijų standartiniai nuokrypiai yra mažesni lyginant juos su tų pačių kompetencijų standartiniais nuokrypiais, nustatytais prieš modelį, galima daryti išvadą, kad modelis padeda andragogams praktikai objektyviau įsivertinti profesines kompetencijas. Tai pasakytina tiek apie sumažėjusius įsivertinimo balus, kurie traktuotini kaip padidėjęs kritiškumas vertinant savo gebėjimus, tiek ir apie aukštesnius įsivertinimus, kurie aiškintini kaip išaugusio pasitikėjimo konkrečia kompetencija požymis.

Didžiausias yra gebėjimo motyvuoti mokinius kompetencijos individualus pokytis (1,11 balo) ir kartu šios kompetencijos vienas mažiausiai nepakitusių

įsivertinimų (5,7%). Nuo jų nedaug skiriasi kitos „praktinės“ kompetencijos, tokios kaip sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir dėstyti medžiagą, bendravimo įgūdžiai, sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus. Iš to darytina išvada, kad modelis labiau tinka praktiniams įgūdžiams lavinti.

Mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymo kompetencija kito mažiausiai (nepakito net 12,6% įsivertinimų), jos įsivertinimai turi vieną didžiausių išsibarstymų (7,25 punkto) ir kadangi ši kompetencija liko labiausiai tobulintinų kompetencijų sąrašė (11 ir 9 pozicijos kompetencijų sąrašuose atitinkamai iki modelio ir modelio pabaigoje), tai darytina išvada, kad teorinėms temoms aptarti parengtame modelyje turi būti skiriamas didesnis dėmesys.

Kadangi modelio vertinimo dalyje taikytas 360° grįžtamojo ryšio vertinimas, ateityje tikslinga būtų šią metodiką naudoti ir įvertinant andragogų kompetencijas iki modelio, kad lyginant rezultatus būtų galima daryti dar tikslesnes išvadas apie tolesnį modelio tobulinimą.

Ką sukūrėme projekte

ROMA JUOZAITIENĖ
projekto ekspertė

Kaip ir kiekvienas projektas, „Androgogų praktikų tęstinio kvalifikacijos modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ gali būti įvertintas pagal sukurtus produktus. Norėčiau pristatyti du iš jų – knygą ir vaizdo plokštelę. Būtent jais materializavosi mūsų seminarai, diskusijos, projekto dalyvių komandinė veikla. Tačiau pasakojimą apie tai, kaip mes visa tai kūrėme, ko siekėme ir kokie rezultatai, norėtusi pradėti iš toliau.

Pirmiausia – ne mūsų leidinys, o Howardo Hendrickso knyga KEISKIME GYVENIMUS MOKYDAMI. Būtent Howardo Hendrickso septyni praktiniai mokymo dėsniai buvo mūsų mintyse, kai ruošėme projektą, jį realizavome ir kūrėme produktus. Taigi „Septyni dėsniai mokytojui“:

- mokytojo dėsni,
- ugdymo dėsni,
- veiklos dėsni,
- komunikavimo dėsni,
- širdies dėsni,
- skatinimo dėsni,
- pasiruošimo dėsni.

Jų sintezę galime vadinti TROŠKIMU BENDRAUTI. Howardo Hendrickso požiūriu, mokymosi sėkmę lemia ne naudojami metodai, bet TROŠKIMAS BENDRAUTI.

Keletas žodžių apie kiekvieną dėsni atskirai (remiantis Howardu Hendricksu):

Mokytojo dėsni. „JEI ŠIANDIENĄ NUSTOJI TOBULĖJĘS, RYTOJ NUSTOSI MOKĖS.“ Howardas Hendricksas teigia, kad efektyviai mokyti gali tik besimokantis, augantis asmuo. Kuo labiau keičiamės, tuo labiau skatiname kitų gyvenimų pokyčius. Todėl savo projekte tobulėjimui, nuolatinei savianalizei skyrėme ypač daug dėmesio.

Ugdymo dėsni. „JŪSŲ MOKYMO KOKYBĘ LEMIA JŪSŲ MOKINIŲ MOKYMASIS.“ Todėl ypač svarbu patraukti ir motyvuoti mokinius. Taip ir darėme, kai kūrėme viso projekto schemą. Mūsų tikslas buvo sudominti ir įtraukti į projektą kuo daugiau Lietuvos andragogų, todėl iš pradžių visą projekto mokymo programą – tikslus, temas, metodus aptarėme su 20 patyrusių andragogų, o jie vėliau mokė du šimtus įvairiose suaugusiųjų mokymo įstaigose dirbančių andragogų, šie savo ruožtu mokė dar apie 6000 savo mokinių, taikydami naujai aptartas, išmoktas suaugusiųjų mokymo metodikas.

Veiklos dėsni. „MAKSIMALUS MOKYMASIS – MAKSIMALIOS VEIKLOS REZULTATAS.“ Jis galioja su viena sąlyga – veikla, kuria mokins užsiima, turi būti prasminga, tikslinga. Tikslingai veiklai būdinga: PRAKTIKA, kuri padeda suvokti tai, ko mokotės, PATIRTIS, nes deramai įvertinta patirtis yra geriausia mokytoja, ir, žinoma, VEIKLA, nes geriausiai ką nors išmoksti darydamas – tiesiog reikia išbandyti tai, ką išmokai. Vadovaudamiesi šiais kriterijais ir organizavome visus mokymus, į programą įtraukdami įvairių aktyvių mokymo(-si) metodų, tarp jų ir daug jaudulio sukėlusį vaizdo treniruotės metodą.

Komunikavimo dėsni. „NORINT SĖKMINGAI PERTEIKTI INFORMACIJĄ, REIKIA „STATYTI TILTUS.“ Bendravimas – tai mūsų, mokytojų, egzistavimo esmė. Keitimasis žiniomis, patirtimi ir mintimis yra problema, su kuria mokydamas susiduri pirmiausiai. Komunikuojant svarbūs trys

pagrindiniai dalykai: intelektas, emocijos ir valia, t. y. mintys, jausmai ir veiksmai, todėl reikia:

- ... žinoti,
- ... jausti,
- ... daryti.

Bendraudami kaip mokytojai mes dažniausiai kreipiame dėmesį į pirmąją dalį, apeidami antrąją ir trečiąją. Perteikiant informaciją, reikia įsijausti, būti nuoširdžiam, pačiam tikėti tuo, ką šneki. Juk jeigu nejaučiate savo perteikiamos informacijos, jūsų gestai tebus vaidyba, spektaklis, ir klausytojai tai greitai supras.

Anot Howardo Hendrickso, „kiekvieną kartą ko nors mokydami užduokite sau klausimus: „Ką pats žinau? Ką turėtų sužinoti mano mokiniai? Ką jaučiu? Ką turėtų jie pajaušti? Ką aš darau? Ką turėtų jie daryti?“ Mūsų mokymuose tai buvo pagrindiniai klausimai, mūsų darbo krypties sistema.

Širdies dėsni. „MOKYMAS, KURIS DARO ĮTAKĄ, PERDUODAMAS NE IŠ PROTO Į PROTĄ, BET IŠ ŠIRDIES Į ŠIRDĮ.“ Howardo Hendrickso teigimu, „nėra nieko paprasčiau, kaip atrasti kelią į žmogaus mintis. Kur kas sunkiau atrasti kelią į jo širdį, tačiau tai – naudingiau.“ Štai apie šią „naudą“ ir galvojome kurdami andragogų praktikų rengimo programą bei parinkdami metodus jai realizuoti. Nuolat turėjome omeny, kad dirbant su suaugusiųjų auditorija svarbūs visi trys Howardo Hendrickso įvardinti komponentai – mokytojo charakteris (jis turi būti patrauklus tiems, kurie mokosi), jausmingumas (juk jau ir Sokratas teigė, kad motyvavimo paslaptis – veiksmą lydinčios emocijos) ir, žinoma, turinys. Taigi nuolat reikia atminti, ką sako Howardas Hendricksas: „Žmonėms nerūpi, ką jūs žinote, kol nepatiria, kad jie rūpi jums.“

Skatinimo dėsni. „MOKYMAS BUS KUR KAS EFEKTYVESNIS, JEI MOKINYS VADOVAUSIS GERAIS MOTYVAIS.“ Štai motyvaciją žadinantys žodžiai: žingeidumas, poreikių patenkinimas, nauda, paraginimas, pripažinimas, palankus vertinimas ir pan. Mūsų seminaruose motyvacijos klausimas buvo itin aktualus, jam buvo skirta nemaža programos dalis, paremta tiek teoriniais teiginiais, tiek pratimais. Tiek vidinės, tiek išorinės motyvacijos kriterijai buvo plačiai aptarinėjami, suvokiant, kad vis dėlto lemiamą vaidmenį mokantis atlieka vidiniai motyvai. Jiems buvo skirtas didžiausias dėmesys.

Pasiruošimo dėsni. „GERIAUSI REZULTATAI MOKYMO IR MOKYMO-SI PROCESU PASIEKIAMI TUOMET, KAI MOKYTOJAS IR MOKINYS BŪNA IŠ ANKSTO ATITINKAMAI TAM PASIRUOŠĘ.“ Be gero pasiruošimo mokymas nebus geras. Todėl kurdami savo programą, mes daug dėmesio skyrėme užduotims formuluoti ir vykdyti. Nors suaugusiųjų mokymuose stengiamasi užduoti kuo mažiau namų darbų, mūsų atveju tai buvo neišvengiama. Į kiekvieną sesiją rinkdavomės paruošę didesnes ar mažesnes užduotis, nes būtent išankstinių užduočių vykdymas skatina mąstymą, atveria visumos vaizdą, padeda pamatą, ant kurio vėliau statomas mokymas, pagaliau jos ugdo savarankiško studijavimo įgūdžius.

Taigi remdamiesi čia pristatytais „Septyniais dėsniais mokytoji“, mes ir kūrėme savo produktus – tiek mokymus, tiek čia pristatomus vaizdo plokšteles ir knygą.

Šiek tiek apie knygą. Paprastai projektai baigiasi knygos išleidimu. Knyga gali būti išplėstinė projekto ataskaita, metodinės medžiagos rinkinys ar pan. Mes norėjome, kad mūsų knyga būtų skirta kiekvieno andragogo augimui ir mūsų visų tarpusavio bendravimui. Pavadiname ją „Andragogų klausimai. Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai“. Sudarėme ir parašėme ją kaip atsakymus į andragogams kylančius klausimus. Ir tai buvo realūs klausimai, kuriuos mums pateikė mūsų visų kursų klausytojai ir kuriuos mes gavome vesdami kitus andragoginius kursus. Juos sugrupavome į 11 grupių, kuriose tilpo 64 klausimai. Grupės buvo tokios:

- Kas yra andragogika? Kuo ji ypatinga?
- Kokie aktualiausi suaugusiųjų švietimo politikos klausimai?
- Kokios yra andragogo kompetencijos?
- Kaip ruošiamos mokymo(-si) programos?
- Kokie mokymosi metodai ir formos tinka suaugusiesiems?
- Kaip tinkamai paruošti ir pateikti informaciją?
- Kaip motyvuoti suaugusius mokinius?
- Kaip organizuoti auditorijos darbą?
- Kaip valdyti suaugusių mokinių auditoriją?
- Kaip vertiname suaugusius mokinius?
- Kas dar gali būti įdomu andragogui?

Kiekvieną grupę sudarė konkretūs klausimai. Pavyzdžiui, pirmas ar penktas skyrius:

I. Kas yra andragogika? Kuo ji ypatinga?

Iš kur kilęs žodis „andragogika“?

Kas svarbiausia pereinant iš pedagoginio darbo į andragoginį?

Kokio amžiaus turi būti andragogas?

Kokios yra mokymo strategijos?

Kokia mokymosi stilių svarba andragogikoje?

Ar Kolbo rato logika taikoma tik mokantis?

Kaip pavadinti suaugusį žmogų, kuris mokosi?

V. Kokie mokymosi metodai ir formos tinka suaugusiesiems?

Kaip pasirinkti tinkamiausius metodus?

Koks ryšys yra tarp mokymosi metodų ir mokymosi tikslų?

Kokia mokymosi dienos vietos reikšmė?

Ar skiriami suaugusiesiems namų darbai? Kaip reaguoti, kai jie neatliekami?

Kiek vaizdo treniruotės nauda mokantis?

Kokia „ledlaužių“ nauda mokymams?

Mes nerašėme ilgų vadovėlinių atsakymų į dalyvių klausimus. Stengėmės įsivaizduoti situaciją auditorijoje ir tą momentą, kai mokiniui kyla klausimas, į kurį atsakyti turime per keletą trumpų minučių. Todėl mūsų atsakymai paprasti ir konspektyvūs. Skiriasi jų stilistika, nes atsakymus į atskirus klausimus ruošė skirtingi autoriai. Tai nepriklausomas konsultantas Asociacijos prezidentas A. Bėkšta, VDU docentė, projekto ekspertė G. Linkaitytė, Panevėžio darbo rinkos ir konsultavimo tarnybos psichologė R. Greblikienė, ŠMM skyriaus vedėja R. Totoraitis, Organizacijų vystymo centro vyr. konsultantas, projekto vyr. ekspertas A. M. Juozaitis, nepriklausoma konsultantė, projekto ekspertė R. Juozaitienė, lituanistė V. Dailidienė.

Knyga nėra baigtinė – mokančiam ir besimokančiam mokytojų nuolat kyla klausimų, todėl knygos gale palikta nemažai vietos savo komentarams, naujiems klausimams bei atsakymams į juos.

Apie vaizdo plokštelę. Dar didesnio andragogų aktyvumo ir komentarų tikimės, kai dirbsime su antruoju mūsų produktu – vaizdo plokštele „Andragogas. Mokomės kartu“. Mes patys stebimės savo drąsa – vaizdo plokštelę kūrė dar

didėsnė grupė – projekto ekspertai, vadovai ir visas patyrusių andragogų dvidešimtuko kolektyvas.

Filme pristatoma mokymo situacija: andragogas praktikas dėsto suaugusiųjų mokymo tiesas savo kolegoms, mažiau patyrusiems andragogams. Tai nuoširdus bandymas parodyti, kas yra tinkama ir kas netinkama andragogo darbe. Įrašą sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje filmo herojus Mindaugas (vaidino Mindaugas Libikas) labai stengiasi suvaidinti prastą andragogą, na, o paskui, gavęs konsultanto Aurimo (vaidino Aurimas Juozaitis) patarimų, dirba jau geriau ir andragogas yra geresnis.

Filme tiek dėstytojas, tiek klausytojai – mūsų projekto dalyviai. Jie demonstruoja, kaip dirbama su suaugusiais, kaip reaguoja suaugusiųjų auditorija į dėstytojo vienokį ar kitokį darbo stilių, kokius kelia klausimus ir pan.

Kadangi vaizdo plokštelės personažai nėra suvaidinti profesionalių aktorių, tai žiūrovai nesunkiai pastebės tiek vaidybos, tiek kalbos nesklandumų (prašome žiūrovų atlaidumo).

Reikia dar paminėti, kad, mūsų žiniomis, tai vienas pirmųjų, jeigu ne pirmasis bandymas Lietuvoje sukurti mokomąją vaizdo plokštelę andragogams apie suaugusiųjų mokymą.

Ji skirta andragogams praktikai, kad jie galėtų iš šalies pasižiūrėti, kaip kartais atrodome auditorijoje, kas mums dirbant sekasi, kokių darome klaidų, kaip reikėtų jas ištaisyti.

Tikimės, kad projekte sukurti produktai bus naudinti Lietuvos andragogams.

Literatūros sąrašas:

1. Hendricks Howard. Keiskime gyvenimus mokydami. Vilnius: „Tikėjimo žodis“, 2004
2. Juozaitis Aurimas M. Besimokantys suaugusieji. Prieš einant į suaugusiųjų auditoriją. Vilnius: LSŠA, 2005

O BUVO TAIP... REFLEKSIJOS APIE PROJEKTĄ

Atsakingasis vykdytojas apie projektą: linksmi ir rimtai...

MINDAUGAS LIBIKAS

atsakingasis projekto vykdytojas

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti atsakingasis projekto vykdytojas?
Pasvarstykim su šypsena ir rimtai.

- Atsakingojo vykdytojo andragoginė charakteristika:
- Pasižymintis gera fizine sveikata ir psichologiniu stabilumu.
- Geras mokymų pardavėjas.
- Geras derybininkas.
- Besidomintis andragoginėmis temomis, įvaldęs andragogikos pradžiamokslį.
- 😊.

Pirmiausia tai gera fizinė forma ir psichologinis stabilumas. Prieš kiekvieną seminaro dieną šis žmogus turi atgabenti į auditoriją nešiojamąjį kompiuterį, vaizdo kamerą, pastatomą ekraną, multimedijos projektorį, ritinį didelio formato lapų, kelias dėžutes popieriaus, įvairių rašiklių ir t. t. Kaip suprantate, susidaro nemažas nešulys. Kad šį nešulį išnešiotum per visą projektą, be abejo, būtina gera fizinė forma ir psichologinis stabilumas.

Formuojant projekto grupes, kviečiant dalyvauti projekte ir kalbinant į pirmuosius seminarus remiamasi atsakingojo vykdytojo pateikta informacija

apie projektą, mokymus, lektorius. Kad sudomintų projekto tikslines grupes dalyvauti projekte, vykdytojui reikia turėti gerų mokymo pardavėjo įgūdžių. Jeigu nebus dalyvių, tai nebus ir projekto...

Atsakingas vykdytojas parenka mokymų vietą, suderina maitinimo ir nakvynės sąlygas. Derybininko savybės ir derybų meno įvaldymas turi didelę reikšmę būsimo projekto sėkmei.

Projekto dalyvių maitinimą reikia nuolat kontroliuoti. Vykdytojas turi stebėti, ar maitinimo paslaugos teikiamos kokybiškai ir kiekybiškai: ragauti maistą ir tikrinti, ar neprastėja jo skonis (todėl reikia būti gurmanu) ir nemažėja kiekis, koreguoti maisto racioną pagal seminaro eigą, dalyvių lytį ir netgi metų laikus (pvz., pavasarį rekomenduojama valgiaraštyje vengti cepelinų ar kitokių kaloringų patiekalų, ypač jeigu dauguma seminaro dalyvių yra dailiosios lyties atstovės).

Atsakingajam vykdytojui būtinas andragogikos pradžiamokslis. Vykdytojas dažnai pirmasis pasitinka seminaro dalyvius, juos registruoja, skambina jiems ir rašo elektroninius laiškus. Projekto metu jis teikia informaciją apie mokymus, todėl turi domėtis andragoginėmis temomis ir būti pasiruošęs gelbėti seminaro lektorius ar net juos pavaduoti (šiam projekte to daryti neteko).

Taigi su šypsena, bet atsakingai žiūrėdamas į savo veiklą „skaičiuoju viščiukus“.

Panevėžio apskrityje projekte „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ dalyvavo 26 dalyviai: 16 iš Panevėžio, po 3 iš Biržų ir Rokiškio, 2 iš Kupiškio ir 1 iš Pasvalio. Dalyviai atstovavo suaugusiųjų mokymo centrams (8), kolegijoms (5), darbo rinkos mokymo tarnyboms (8), mokytojų švietimo centrams (4). Projekto mokymus lankė 25 moterys ir 1 vyras. Norėtusi, kad būsimuose projektuose ir mokymuose proporcija būtų priešinga. 25 dalyviai sėkmingai įveikė mokymus ir tik 1 dalyvis (bet ne tas vienintelis vyras) patyrė laikiną nesėkmę.

Džiaugiuosi, kad šiame projekte man teko būti ne šiaip vykdytoju, o atsakinguoju vykdytoju ir savo kailiu patirti, kokią atsakomybę reikia prisiimti, kad projektas būtų sėkmingai įgyvendintas.

Atsiminimų tiltais... su Marku Tvenu...

Dialogas baigiamojoje konferencijoje

VYTAUTAS BIGAILA
AUDRONĖ MOTŪZIENĖ
andragogai konsultantai

– Ar atsimeni, Vytautai, Druskininkų sesijas: kaip ruošėmės susitikti su andragogais praktikais, kaip tobulinome savo andragoginius įgūdžius, kėlėme kvalifikaciją, plėtėme išsilavinimo horizontus?

– Taip, Audrone, atsimenu, bet amerikiečių rašytojas ironiškasis Markas Tvenas (1835–1910) sako, kad *išsilavinimą* daugiausia sudaro tai, ko mes neišmokome.

– O aš manau, kad išsilavinimas yra tai, kas lieka, kai pamirštame viską, ko mokėmės, o liko labai daug – gebėjimas veikti ne teoriškai, bet praktiškai. O kiek vertingų teorijų sužinojome, irgi neužmiršome: tai mokymosi metodai, auditorijos valdymas, kriterijai, taikomi andragogui, ir kt.

Anot „Tomo Sojerio nuotykių“ autoriaus, gyvenime nėra *teorijos*, yra tik kitų bloga patirtis...

Taip, iš dalies Markas Tvenas teisingas, bet aš linkusi daugiau į mažorinius tonus: juk taip smagu žinoti, jog mūsų dvidešimtukas apskrityse praplės

andragogų praktikų būrį visais dviem šimtais, o šis idėjomis užkrės net 3000 andragogų praktikų visoje Lietuvoje.

Taip taip, pasak M. Tveno, svarbiausia turėti faktų. O paskui juos galite iškraipyti, kaip norite. Yra trys melo rūšys: melas, bjaurus melas ir *statistika*.

Matai, Vytautai, mūsų statistika nemelaginga! Juk vedėme 64 val. seminarų ciklą, 16 val. papildomų mokymų. Prisipažinsiu, nemažai informacinės medžiagos reikėjo atsiminti, kad galėtum ar Alytuje, ar romantiškoje Kirkšnovės aplinkoje kolegoms perteikti savo išmanymą.

Jei visą laiką sakysi tiesą, tau nieko nereiks *atsiminti* (M. Tvenas).

Geriausia tiesa ta, kurią patikrinome praktiškai. Atsimeni, kolega, kaip puikiai mums sekėsi analizuoti andragogikos ir pedagogikos skirtumus, panašumus?.. Jeigu nerasdavome konkretaus pedagoginio termino, tai, pasitelkę neverbalines priemones, apibrėždavome apytiksliai.

– „Heklberio Fino nuotykių“ autorius šiuo klausimu turi savo nuomonę: „Tikslus žodis nuo *apytikslio* skiriasi kaip žaibas nuo jonvabalio.“

Taip, iš pradžių gal ir teko pabūti jonvabaliais, bet paskui pajutome, kad įgijome pasitikėjimo ir naujų įgūdžių kaip mokytojai, kaip konsultantai, kaip fasilitatoriai. Tiesa, kartais į seminarų dalyvių klausimus išsamiai atsakydavome kitą dieną.

M. Tvenas pasakytų: „Man buvo suteikta malonė atsakyti iškart. Aš *atsakiau*: „Nežinau“.

Vytautai, kuris antikos filosofas, nugyvenęs visą gyvenimą, pasakė „Žinau, kad nieko nežinau“? Ar tau neatrodo, jog nežinojimą pripažinti gali tik stiprios asmenybės. Juk į šį projektąėjome su aiškiais tikslais:

- įgyti daugiau kompetencijų, labiau pasitikėti savimi dirbdami,
- plėsti galimybes tobulėti,
- praturtėti kaip asmenybės.

O kokią ataskaitą apie vestus seminarus parašėm!

Taigi, tik tas garsusis rašytojas teigia: „Kiekvienas žmogus it mėnulis – savo tamsiosios pusės niekam nerodo.“

Konfucijaus žodžiai: „Nekeik tamsos, bet uždek nors vieną žvakelę.“ O jų, aš manau, uždegėme ne vieną. Ir dabar prisimenu andragogų malonius atsiliepimus apie mudviejų darbą.

Galiu du mėnesius gyventi vienu geru *komplimentu* (M. Tvenas).

Žuvies apkepėlė „Kirkšnovė“

(Receptas iš pirmojo pasaulyje Andragogų receptų rinkinio)

VITALIJA VITKAUSKIENĖ

projekto dalyvė iš Alytaus

Vytautas sugauna žuvį. Elena ją nuvalo. Laimutė nuskuta bulves. Aš bulves smulkiai supjaustau, supilu į skardą. Ant bulvių sudedu žuvį, pabarstau prieskoniais, uždedu sūrį ir užpilu padažu. Patiekalą kepu 30 min. Skanaus!

NEFORMALIOJO MOKYMOSI PRIPAŽINIMAS. FRAGMENTAI

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo universitetinėse studijose poreikių diagnostinis tyrimas ir aplanko metodo eksperimentas

DR. SIGITA RACKEVIČIENĖ,

Mykolo Romerio universitetas

Šiandienos universitetams kyla naujas uždavinys – sudaryti sąlygas įvairaus amžiaus ir įvairaus išsilavinimo žmonėms siekti aukštojo mokslo ir taip padėti jiems prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos poreikių. Šiam tikslui skirta Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento (BPD) 2.4 priemonė „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“. Prisidedamas prie 2.4 priemonės įgyvendinimo Mykolo Romerio universitetas vykde projektą „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas universitetinėse studijose“ (Projekto SFMIS Nr. BPD2004-ESF-2.4.0-03-05/0086; Paramos sutarties Nr. ESF/2004/2.4.0-03-308/BPD-94/PES-7).

Projekto tikslas – sukurti neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo universitetinėse studijose sistemą, kuri suteiks suaugusiems, įvairiose aplinkose sukaupusiems žinių ir įgūdžių, įgyti universitetinį išsilavinimą per trumpesnę laiką. Šiame pranešime trumpai pristatomi visi projekto uždaviniai (1-oji dalis) ir detaliau išanalizuojami du atlikti tyri-

mai – diagnostinis pripažinimo poreikių tyrimas (2-oji dalis) ir sukurtai sistemai išbandyti skirtas eksperimentas (3-ioji dalis).

1. Projekto „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas universitetinėse studijose“ uždaviniai

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo sistema pradėta kurti nuo detalios Europos universitetų patirties bei mokslininkų darbų šia tema analizės bei Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentų, reglamentuojančių tokio mokymosi vertinimą ir pripažinimą, studijų. Projekto darbo grupės narės taip pat turėjo galimybę konsultuotis tiesiogiai su Prancūzijos La Rošelio universiteto ir Jungtinės Karalystės Londono ir Roehamptono universitetų neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo specialistais.

Išstudijavus teorinę medžiagą, 4-iose Lietuvos regionuose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių) atliktas diagnostinis tyrimas, kaip neformalusis ir savaiminis mokymasis vertinamas ir pripažįstamas universitetinėse studijose. Pagrindiniai tyrimo rezultatai pristatomi antroje šio pranešimo dalyje.

Išsiaiškinus Lietuvos suaugusiųjų poreikius, sukurta neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo sistema – vertinimo procedūra, etapai ir vertinimo modeliai. Sukurta sistema įvertinta trijų Lietuvos ir vieno užsienio ekspertų. Visi keturi ekspertai rekomenduoja sukurtą sistemą taikyti universitetinėse studijose.

Vienas iš sukurtos sistemos vertinimo modelių – neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų žinių ir įgūdžių elektroninis aplankas – išbandytas atliekant eksperimentą, kurio rezultatai pristatomi trečioje pranešimo dalyje.

Visi projekto rezultatai apibendrinti publikuotame vadove „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas universitetinėse studijose“, moksliniuose straipsniuose ir pranešimuose konferencijose, informaciniuose pranešimuose dienraščiuose ir kitur.

2. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo universitetinėse studijose poreikių diagnostinis tyrimas

2006 m. gruodžio – 2007 m. sausio mėn. keturiuose Lietuvos (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių) regionuose atliktas diagnostinis tyrimas, kurio tikslas – nustatyti suaugusiųjų neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo universitetinėse studijose poreikius.

Tyrimu siekta išsiaiškinti:

- 1) kokiose mokymosi aplinkose sukaupiama mokymosi pasiekimų;
- 2) kokių sričių mokymosi pasiekimų sukaupiama;
- 3) ar yra susiformavęs sukaupų mokymosi pasiekimų pripažinimo universitetinėse studijose poreikis;
- 4) koks požiūris į atsiveriančias naujas neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo universitetinėse studijose galimybes.

Tyrimo instrumentą (klausimyną) sukūrė projekto mokslinės grupės narės dr. Nijolė Burksaitienė (Mykolo Romerio universitetas) ir dr. Jolita Šliogerienė (Mykolo Romerio universitetas). Instrumento patikimumas patikrintas 2006 m. spalio mėn. atlikto pilotinio tyrimo metu. Tyrimą atliko Mykolo Romerio universiteto projekto tyrimų koordinatorė Regina Metiūnienė bei projekto partnerinių organizacijų veiklos koordinatorės doktr. Virginija Tuomaitė (Vytauto Didžiojo universitetas), dr. Jūratė Adomaitienė (Klaipėdos universitetas) ir dr. Rima Ališauskienė (Šiaulių universitetas). Tyrimo rezultatų statistinę analizę atliko projekto mokslinės grupės narės dr. Nijolė Burksaitienė (Mykolo Romerio universitetas) ir dr. Jolita Šliogerienė (Mykolo Romerio universitetas) (tyrimo analizės išsamius rezultatus žr. Burksaitienė 2007, Šliogerienė 2007, Burksaitienė ir Šliogerienė 2007).

2.1. Tyrimo respondentų demografinė analizė

Tyrimo dalyvavo 1253 suaugusieji, turintys neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų. Dauguma respondentų tyrimo metu dirbo įvairiose įmonėse (525 respondentai). Didžiosios respondentų dalies išsilavinimas – aukštasis universitetinis (41,9%), o darbo stažas – 2–5 metai (37% respondentų). Respondentų pasiskirstymą pagal darbo vietą, išsilavinimą ir darbo stažą žr. 1, 2 ir 3 lentelėse.

1 lentelė. Respondentų darbo vieta

Darbo vieta	Respondentų skaičius
Įmonės	525
Švietimo įstaigos	390
Įvairios organizacijos	176
Nedirbantys ir registruoti darbo biržose	56
Nedirbantys ir neregistruoti darbo biržose	99

2 lentelė. Respondentų išsilavinimas

Išsilavinimas	Respondentų skaičius
Aukštasis universitetinis	41,9 %
Aukštasis neuniversitetinis	9,6 %
Nebaigtas aukštasis	11,3 %
Aukštesnysis	12 %
Vidurinis	18 %
Nebaigtas vidurinis	0,8 %

3 lentelė. Respondentų darbo stažas

Darbo stažas	Respondentų skaičius
iki 1 metų	5,3 %
2–5 metai	37 %
6–10 metų	16,3 %
11–15 metų	12,5 %
Daugiau kaip 15 metų	28,9 %

Daugiausia respondentų apklausta Kauno regione (31,9 %). Klaipėdos regione apklausta 22,9 %, Vilniaus – 21,3 %, Šiaulių – 14,5 % ir kituose regionuose 8,4 %. 12 respondentų (1,0 %) regiono nenurodė.

2.2. Diagnostinio tyrimo rezultatai

Pirmasis tyrimo uždavinys – išsiaiškinti, kokiose aplinkose suaugusieji sukaupia mokymosi pasiekimų. Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausiai mokymosi pasiekimų suaugusieji sukaupia darbo aplinkoje (70,6 %) ir kursuose (56,7 %). Kiek mažiau mokymosi pasiekimų sukaupama besimokant savarankiškai (41,7 %). Kitas tyrimo uždavinys – išsiaiškinti, kokių sričių mokymosi pasiekimų suaugusieji sukaupia. Didžioji respondentų dalis tyrimo metu neformaliu būdu ir savaiminiu būdu buvo sukaupusi vadybos žinių ir įgūdžių (33,2 %). Kitos sritys, kuriose sukaupta daug žinių ir įgūdžių, buvo šios: užsienio kalbos (21,4 %), psichologija (21,2 %) ir socialinis darbas (17,3 %). Žr. 4 ir 5 lenteles.

4 lentelė. Mokymosi aplinkos, kuriose įgyti mokymosi pasiekimai

Mokymosi aplinkos	Respondentų skaičius
Darbo aplinka	70,6 %
Kursai	56,9 %
Savarankiškas mokymasis	41,7 %
Savanoriška veikla	6,4 %

5 lentelė. Sritys, kurių mokymosi pasiekimai įgyti

Sritis	Respondentų skaičius
Vadyba	33,2 %
Užsienio kalbos	21,4 %
Psichologija	21,2 %
Socialinis darbas	17,3 %

Tyrimu taip pat siekta išsiaiškinti, ar Lietuvoje yra susiformavę suaugusiųjų poreikiai pripažinti jų sukauptus mokymosi pasiekimus universitetinėse studijose bei koks suaugusiųjų požiūris į atsiveriančias galimybes pripažinti mokymosi pasiekimus universitetinėse studijose.

Rezultatai rodo, kad 78,9 % respondentų norėtų gauti universitetinių kreditų už savo sukauptus mokymosi pasiekimus. 59,6 % respondentų pasinaudotų galimybe formalizuoti savo mokymosi pasiekimus ir įgyti universitetinį išsilavinimą per trumpesnę laiką. 23,2 % respondentų tokią galimybę taip pat svarstytų.

Tyrimo metu taip pat aiškintasi amžiaus ir išsilavinimo įtaka požiūriui į mokymosi pasiekimų pripažinimo galimybes. Rezultatai parodė, kad vyresnio amžiaus respondentai išreiškė didesnę susidomėjimą galimybe prilyginti jų mokymosi pasiekimus universitetiniams kreditams ir įgyti universitetinį išsilavinimą per trumpesnę laiką. Respondentų išsilavinimas požiūriui esminės įtakos neturėjo, t. y. suaugusieji, turintys skirtingą išsilavinimą, vienodai aktyviai dalyvautų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimo procesuose.

Tyrimas atskleidė, kad pusė respondentų dirba ne pagal išsilavinimą (50,2 %). Didelė jų dalis yra jauno amžiaus (iki 25 metų). Nedirbančių pagal turimą išsilavinimą respondentų duomenų analizė tarp amžiaus grupių rodo, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai tarp jauniausių tyrimo dalyvių grupės (iki 25 metų amžiaus) ir visų tyrime dalyvavusių suaugusiųjų amžiaus grupių. Tai leidžia daryti prielaidą, kad iki 25 metų amžiaus suaugusieji, dirbantys ne pagal išsilavinimą, yra potencialūs kandidatai siekti darbo aplinkoje įgytų mokymosi pasiekimų pripažinimo universitetinėse studijose.

Tyrimas taip pat parodė, kad 46,4 % tyrimo respondentų nėra patenkinti gaunamu atlyginimu ir karjeros galimybėmis, 21,8 % nepatenkinti užimamomis pareigomis. Šie parametrai statistiškai reikšmingai nesiskiria tiriant respondentų požiūrį į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo galimybes, t. y. nepriklausomai nuo to, ar suaugusieji yra patenkinti atlyginimu ir karjeros galimybėmis bei užimamomis pareigomis, ar tuo nėra patenkinti, jie vienodai aktyviai svarstytų galimybę formalizuoti savo mokymosi pasiekimus.

Šie rezultatai duoda mokslinį pagrindą teigti, kad Lietuvoje yra susiformavęs suaugusiųjų poreikis pripažinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus universitetinėse studijose ir požiūris į tokio mokymosi pripažinimą universitetinėse studijose yra teigiamas. Universitetai, įdiegdami neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo sistemą, pritrauktų naują studentų srautą – suaugusiuosius, turinčius įvairiose mokymosi aplinkose įgytų mokymosi pasiekimų, – ir suteiktų jiems galimybę įgyti universitetinį išsilavinimą per trumpesnę laiką.

3. Aplanko metodo eksperimentas

2008 m. spalio – lapkričio mėn. Mykolo Romerio universitete buvo suorganizuoti mokymai „Elektroninis aplankas vertinant mokymąsi neformaliojo ir savaiminiu būdu“, kurių metu išbandytas vienas iš neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo metodų – elektroninis aplankas, dokumentuojantis neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus.

Mokymų tikslai buvo praktiniai ir moksliniai. Praktiniai mokymų tikslai: 1) supažindinti mokymų dalyvius su Lietuvoje kuriamą naują galimybę formalizuoti mokymosi pasiekimus; 2) pristatyti reikalavimus, keliamus universitetinių kreditų siekiantiems kandidatams; 3) suteikti mokymų dalyviams praktinių žinių, kaip aprašyti neformaliojo ir savaiminiu būdu įgytus

mokymosi pasiekimus. Mokslinis tikslas – atliekant eksperimentą, išbandyti vieną iš neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo metodų (elektroninio aplanko metodą).

3.1. Eksperimento organizavimas

Dalyvauti eksperimente pakviesta 80 suaugusiųjų (suskirstytų į 8 grupes), diagnostinio tyrimo metu išreišusių susidomėjimą žinių ir įgūdžių pripažinimu universitetinėse studijose. Mokymuose dalyvavo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių bei kitų (Panevėžio, Utenos, Telšių, Tauragės) regionų gyventojai.

Keturi Mykolo Romerio universiteto dėstytojai (Daiva Užpalienė, Raminta Jančaitytė, Oksana Malinauskienė ir Nendrė Černiauskienė) mokymams parėngė 4 modulius, paremtus keturių Mykolo Romerio universitete dėstomų dalykų – Bendrosios užsienio kalbos, Socialinio darbo metodikos (Bendrosios dalies), Psichologijos ir Strateginio valdymo – programomis. Moduliuose pristatytos dalykų programos bei neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo formos bei kriterijai.

Mokymai vyko dviem etapais. Pirmajame etape Mykolo Romerio universitete surengti 6 seminarai (po 12 akademinių valandų kiekvienai grupei), o antrasis etapas buvo skirtas individualioms konsultacijoms su dėstytojais elektroniniu paštu.

Seminaruose dalyviai plačiau susipažino su neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo ir pripažinimo patirtimi įvairiose šalyse bei kuriamomis galimybėmis įgyti universitetinius kreditus už tokio mokymosi pasiekimus Lietuvoje. Didžioji seminarų dalis buvo skirta elektroniniam aplankui parėngti, nuo to prasideda neformaliojo ir savaiminiu būdu įgytų žinių ir įgūdžių vertinimas. Mokymų dalyviai susipažino su elektroninio aplanko paskirtimi, struktūriniais elementais (išplėstiniu CV ir refleksija) bei aplanko sudarymui keliamais reikalavimais. Įgytas teorines žinias jie turėjo galimybę pritaikyti ir praktiškai – parėngti išplėstinį CV bei refleksijos būdu atlikti žinių ir įgūdžių savianalizę. Pasibaigus seminarams, mokymų dalyviai, pageidavę individualaus įvertinimo, atsiuntė dėstytojams parėngtus elektroninius aplankus ir gavo išsamius dėstytojų komentarus bei patarimus, kaip geriausiai pateikti savo turimas žinias ir įgūdžius siekiant akademinių kreditų.

3.2. Eksperimento rezultatai

Besiremddama mokymų dalyvių grįžtamojo ryšio klausimynų duomenimis, projekto mokslinė grupė (dr. Nijolė Burksaitienė ir dr. Jolita Šliogerienė) išanalizavo eksperimento efektyvumą ir naudingumą (detalūs analizės rezultatai bus paskelbti leidinyje „Santalka“).

Atliekant grįžtamojo ryšio klausimynų efektyvumo analizę (kiekybinis tyrimas), tirta, ar mokymų dalyviai 1) įgijo neformaliojo ir savaiminio mokymosi dokumentavimo aplanko rengimo įgūdžių; 2) pagerino CV rengimo įgūdžius; 3) susipažino su neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo galimybėmis; 4) susipažino su reikalavimais, keliamais kandidatams, siekiantiems universitetinių kreditų.

Analizė parodė, kad absoliuti dauguma mokymų dalyvių mano įgiję neformaliojo ir savaiminio mokymosi dokumentavimo elektroninio aplanko rengimo įgūdžių (95,7 % dalyvių) ir pagerinę savo CV rengimo įgūdžius (94,3 % dalyvių). Taip pat didžioji mokymų dalyvių dalis teigė susipažinusi su neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo galimybėmis (98,6 % dalyviai) ir su reikalavimais, keliamais kandidatams, siekiantiems universitetinių kreditų (95,7 % dalyvių). 90,0% mokymų dalyvių pažymėjo, kad jie mokėtų aprašyti savo neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus ir pateikti juos vertinti.

Atliekant grįžtamojo ryšio klausimynų naudingumo analizę (kokybinis tyrimas), tirta, kas dalyvių požiūriu buvo naudingiausia mokymuose ir kokie veiksniai nulėmė mokymų naudingumą.

Mokymų dalyvių nuomone, mokymų naudingumas sietinas su mokymuose 1) įgytomis žiniomis ir įgūdžiais, 2) gauta informacija, 3) panaudotomis metakognityvinėmis strategijomis ir 4) praktiniais aspektais.

Vertindami įgytas žinias ir įgūdžius, mokymų dalyviai pažymėjo žinių apie elektroninį aplanką bei jo sudedamąsias dalis (išplėstinio CV ir refleksijos) svarbą, taip pat pabrėžė aplanko rengimo įgūdžių naudą. Kalbėdami apie gautą naudingą informaciją, dalyviai išskyrė informaciją apie įvairius mokymosi būdus (formalųjį, neformalųjį ir savaiminį) bei galimybes formalizuoti mokymosi pasiekimus. Dalyvių atsakymai taip pat rodo, kad mokymai paskatino juos pasinaudoti įvairiomis metakognityvinėmis strategijomis. Klausimynų duomenys leidžia išskirti analizės, kritinio mąstymo, mokymosi vertinimo ir sprendimų priėmimo strategijas. Iš praktinių aspektų dalyviams svarbiausia mokymų metu gauta medžiaga ir pavyzdžiai.

Mokymų dalyvių grįžtamojo ryšio kiekybinė ir kokybinė analizė leidžia daryti išvadą, kad mokymai buvo efektyvūs ir naudingi. Jų metu dalyviai įgijo žinių ir įgūdžių, reikalingų siekiant neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo.

Mokymų dėstytojai dalyvių parengtus elektroninius aplankus vertino kaip informatyvius ir atskleidžiančius dalyvių žinias ir įgūdžius. Dėstytojų nuomone, apie pusę dalyvių, atsiuntusių vertinti savo elektroninius aplankus, galėtų pretenduoti gauti universitetinius kreditus už savo sukauptas žinias ir įgūdžius.

Išvados

Mykolo Romerio universiteto vykdomo BPD projekto metu atlikto diagnostinio suaugusiųjų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimo universitetinėse studijose poreikių tyrimo ir vieno iš neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo metodų (elektroninio aplanko metodo) eksperimento rezultatai leidžia daryti tokias išvadas:

1. Lietuvoje suaugusiųjų poreikis pripažinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus universitetinėse studijose yra susiformavęs – Lietuvos suaugusieji turi sukaupę neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų ir nori juos formalizuoti. Lietuvos universitetai gali pradėti diegti tokio mokymosi vertinimo ir pripažinimo sistemas ir taip praplėsti universitetų studijų sektorių.
2. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimas universitetinėse studijose būtų naudingas tiek studijuojantiems, tiek universitetams. Studijuojantieji turėtų galimybę įgyti universitetinį išsilavinimą per trumpesnę laiką, o universitetai pritrauktų naują studentų srautą – suaugusiuosius, turinčius įvairiose mokymosi aplinkose įgytų mokymosi pasiekimų.

Literatūra

1. Burkšaitienė N. (2007). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo universitetiniame lygmenyje poreikiai Lietuvoje: Atvejo analizė. // Kultūra-ugdymas-visuomenė. Mokslo darbai. Nr. 2 – Kaunas, 2007, p. 35–40.
2. Šliogerienė, J. (2007). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo poreikiai Lietuvos universitetuose // Kultūra-ugdymas-visuomenė. Mokslo darbai. Nr. 2 – Kaunas, p. 24–29.
3. Burkšaitienė, N., Šliogerienė, J. (2007). Suaugusiųjų požiūris į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimą universitetinėse studijose. // Acta Paedagogica Vilnensia. Nr. 19 – Vilnius, 2007, p. 51–68 (prieiga per internetą http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/51-68.pdf [Žiūrėta 2008-02-15]).

Pasirengimas vertinti ir pripažinti neformaliai ir savaiminiu būdu įgytas kompetencijas Vytauto Didžiojo universitete

DR. EGLĖ STASIŪNAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universiteto Kompetencijų centras

Viena iš dažnų Europos Sąjungos švietimo politikų diskusijų temų – kaip sustiprinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi statusą, įvertinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus bei pripažinti šiais mokymosi būdais įgytas kompetencijas. Dėl to ir švietimo dokumentuose akcentuojama neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo nauda ne tik asmeniui, bet ir organizacijai bei valstybei.

Lietuvoje neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu įgytų kompetencijų pripažinimo problema, nors ir gerokai pavėluotai, lyginant su kitomis Europos šalimis, taip pat aptariama įvairiuose deklaratyviuose dokumentuose (*Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*, 2004; *Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų projektas*, 2003–2012; *Nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcijos projektas*, 2006). Kol kas neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir kompetencijų pripažinimas įstatymais ir teisės aktais reglamentuojamas tik iš dalies, nėra sukurtos kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimo infrastruktūros. Todėl aprašomo projekto inovatyvumas ir reikšmė akivaizdūs.

Projektu „Pasirengimas neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo procesui, kuriant neformaliai ir savaiminiu būdu

įgytų kompetencijų vertinimo centrą Vytauto Didžiojo universitete“ (Projekto Nr. BPD2004-ESF-2.4.0-03-05/0160) buvo siekiama prisidėti prie universiteto atvirumo ir lankstumo plėtotės atsižvelgiant į mokymosi visą gyvenimą kontekstą ir sudaryti prielaidas neformaliai ir savaiminiu būdu įgytoms kompetencijoms vertinti ir pripažinti: suprojektuoti neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo centrą (VDU), įkurti pripažinimo komisiją, parengti įgyvendinimo aprašą ir atlikti parengiamąsias veiklas.

Šiam siekiniui įgyvendinti buvo įvykdytos tokios pagrindinės veiklos:

1. Įkurtas Kompetencijų centras VDU. Parengti centro finansiniai ir administraciniai metmenys, veiklos nuostatai, pareigybių aprašai, personalo kompetencijų aprašai.
2. Pirmą kartą Lietuvoje parengta 15 konsultantų, 20 vertintojų ir 15 vertintojų ekspertų. Šis personalas mokėsi pagal sukurtas mokymo programas ir įgijo atitinkamai konsultantų, vertintojų ir vertintojų ekspertų kompetencijas.
3. Parengtos neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo metodologijos ir metodikos. Vertinimo metodikos parengtos vertinti edukologijos, psichologijos, vadybos – ekonomikos ir humanitarinių mokslų kryptių – studijų programų studentų kompetencijoms.
4. Išbandyta neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo procedūra. 2008 metais sausio mėnesį buvo įvertintos ir pripažintos neformaliai ir savaiminiu būdu įgytos 22 studentų, studijuojančių ekonomikos ir vadybos verslo administravimo neakivaizdinių studijų programą, kompetencijos. Įvertintų kompetencijų pagrindu studentams įskaityti studijų dalykai.

Projekte aktyviai dalyvavo ir projekto partneriai – Klaipėdos universitetas, Šiaulių universitetas, Lietuvos pramonininkų konfederacija. Projekto partneriai vertino parengtas metodikas bei informaciją kandidatui – kandidato parankines knygas.

Projekto valdymo grupė stebėjo projekto eigą ir vertino projekto rezultatus. Šioje grupėje dirbo Tadas Tamošiūnas (Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras); Lina Kaminskienė (Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai); Ričardas Totoraitis (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Suaugusiųjų švietimo sektorius); Odeta Gurskienė (Darbo rinkos mokymo tarnyba); Audronė Valiūškevičiūtė (VDU Studijų kokybės centras).

Įkurto Kompetencijų centro darbuotojai šiuo metu organizuoja ir koordinuoja neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu įgytų pasiekimų vertinimo ir kompetencijų pripažinimo procesą. Pradiniame vertinimo etape kandidatui skiriamas *konsultantas*, kuris pataria, kaip pasiruošti vertinimui. Vertinimu suinteresuotas asmenis konsultuoja Kompetencijų centro darbuotojai, turintys konsultavimo patirties katedrų administratoriai, jauni dėstytojai, projekto metu įgiję konsultavimui reikalingų žinių ir gebėjimų. Toliau apibūdinama pagrindinė konsultanto veikla.

Konsultantas, kalbėdamas su kandidatu, padeda išsiaiškinti kandidato siekius mokytis ir nustatyti svarbiausius jo poreikius, t. y. pagal kokių studijų dalykų kompetencijas kandidatas nori būti įvertintas. Apsispręsti, kokios kompetencijos turėtų būti įvertintos, kandidatas turi pats. Pokalbių su konsultantu metu kandidatas mokomas pasiruošti pristatyti savo pasiekimus mokymosi pasiekimų aplanke, pasiruošti pokalbiui ir/ar teorinių žinių testui. Konsultantas ir kandidatas aptaria, į kokius kriterijus bus atsižvelgiama vertinimo metu.

Kai kandidato mokymosi pasiekimų aplanke jau yra parengtas, kandidatas susitinka su vertintoju ar vertintojais. Vertintojai ir vertintojai ekspertai yra VDU atitinkamų studijų kryptių pedagogai, dirbantys universiteto katedrose ir dėstantys studijų programų dalykus.

Vertintojas (-ai) analizuoja mokymosi pasiekimų aplanke pateiktus mokymosi pasiekimų įrodymus ir lygina juos su studijų programoje numatytais mokymosi pasiekimais (kurso apraše nurodytomis ir dalyko studijų metu siekiamomis kompetencijomis).

Sprendimą, kokių kompetencijų studentas turi, priima vertintojas ar vertintojai, o kompetencijas pripažįsta ir dalykus įskaito kompetencijų pripažinimo komisija. Jei vertinant mokymosi pasiekimus (analizuojant mokymosi pasiekimų aplaną, testuojant, kalbant) nustatoma, kad studento mokymosi pasiekimai visiškai atitinka studijų programos tam tikro dalyko ar modulio studijų metu įgyjamas kompetencijas, dalykas yra įskaitomas. Nustatytos kompetencijos formalizuojamos atitinkamais dokumentais, kuriuos pasirašo VDU kompetencijų pripažinimo komisija.

Vertintojai ekspertai yra patyrę atitinkamų studijų kryptių pedagogai, profesorai ir docentai. Jie stebi vertinimo procesą, analizuoja jo kokybę ir teikia rekomendacijas vertinimo metodikai tobulinti, padeda vertintojams rengti ir tobulinti vertinimo metodikas.

Aktuali informacija apie projektą yra tinklalapyje <http://www.vdu.lt/>. Daugiau informacijos galima rasti tinklalapyje <http://www.vdu.lt/kc>.

Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo metodai ir procedūros turizmo sektoriuje

LINA KAMINSKIENĖ

*Vytauto Didžiojo universiteto
projektinės veiklos tarnyba*

Ketrios Lietuvos organizacijos (Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno kolegija ir Kauno prekybos ir verslo mokykla), bendradarbiaudamos su užsienio partneriais iš Jungtinės Karalystės, Ispanijos, Danijos ir Norvegijos, vykdo projektą „Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo metodai ir procedūros turizmo sektoriuje“ (projekto Nr. LLP-LdV-TOI-2007-LT-0011), kurio tikslas – pasinaudoti penkių ES šalių patirtimi ir įvertinti, atrinkti bei pritaikyti savo reikmėms tų šalių neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimo metodus ir procedūras. Projektas siekia palengvinti neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimo procesą turizmo sektoriuje.

Projekto metu analizuojami metodai, priemonės ir procedūros, penkiose ES šalyse naudojamos neformaliai ir savaiminiam mokymuisi pripažinti. Remiantis atrinktais metodais ir procedūromis bus parengtos metodologinės praktinės rekomendacijos, kaip pripažinti neformalųjį ir savaiminį mokymąsi, atitinkantį turizmo sektoriaus poreikius.

Neformaliojo mokymosi pripažinimas ir įvertinimas priklauso nuo kiekvienos šalies teisinių sąlygų (kiek teisiškai reglamentuotos yra vertinimo ir pripažinimo procedūros, kokios yra vertinimą vykdančios institucijos ir pan.), švietimo sistemos, mokymo ir studijų programų struktūros, informacijos apie neformalaus mokymosi pripažinimą ir vertinimą prieinamumo ir kitų aspektų.

Projekte numatyta kompleksinė veikla: planuojama parengti vieną modulinę profesinio mokymo programą ir keliais moduliais papildyti kolegijos studijų programą, parengti vertintojų mokymų programą ir pagal ją mokyti vertintojus kolegijoje, mokykloje ir įmonėje, be to, sukurti pagalbinį vertinimo instrumentą – elektroninę testavimo programą – ir įvykdyti pilotinį neformaliai įgytų kompetencijų vertinimą.

2008 m. sausio–balandžio mėnesiais buvo apklausti viešbučių sektoriaus darbuotojai Kauno apskrityje bei Druskininkuose, siekiant išsiaiškinti neformaliai įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo poreikį. Apklausta 140 respondentų, iš jų 84% moterų ir 16% vyrų. Didžioji dalis tyrimo dalyvių (69%) jauni, iki 30 metų amžiaus darbuotojai. 58% tyrime dalyvavusių respondentų buvo girdėję apie neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimą, tačiau net 88% pageidavo gauti daugiau informacijos. Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad priimtinausia informacijos apie kompetencijų vertinimą gavimo forma yra informacijos sklaida darbo vietoje (35%) bei kvalifikaciniuose seminaruose (32%). Informavimo apie neformalaus ir savaiminio mokymosi vertinimą bei pripažinimą sistema prisidėtų prie kompetencijų vertinimo sistemos kūrimo. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog tiek informavimas apie neformaliai ir savaiminiu mokymosi būdu įgytų kompetencijų vertinimą, tiek pats vertinimo procesas, respondentų nuomone, turėtų vykti darbo veiklos aplinkoje (51%). Tyrimas parodė, kad neformaliu ir savaiminiu mokymosi būdu įgytų kompetencijų vertinimo poreikis turizmo sektoriuje yra didelis (89%) ir, respondentų nuomone, šiame procese labai svarbus yra organizacijos, kurioje dirba žmogus, vaidmuo. Svarbiausia neformaliai ir savaime įgytų kompetencijų vertinimo nauda apklauskos dalyviams yra pažymėjimo, kurį pripažintų darbdaviai, įgijimas ir galimybė studijuoti aukštojoje mokykloje. Tyrimo dalyviai mato glaudžias sąsajas tarp neformaliai ir savaime įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo bei karjeros. Jų nuomone, kiltų darbo užmokestis (40%), jie sulauktų aplinkinių pripažinimo (17%), pakeistų pareigas (27%), darbo vietą.

PRIEDAI

A priedas

Andragogų praktikų kvalifikacijos tobulinimo programa

Programos tikslai

- Suteikti žinių apie suaugusiųjų mokymosi teorinius, praktinius ir organizacinius klausimus.
- Sudaryti galimybes lavinti andragogo darbui būtinus įgūdžius.
- Padėti pasiruošti andragogo praktiko vertinimo procedūrai.

Dalyviai. Programa skiriama andragogams praktikams – asmenims, mokantiems suaugusius asmenis bei organizuojantiems, vadovaujantiems ir vertinantiems jų savarankišką mokymąsi. Programa sudaryta 20 asmenų grupei.

Programos trukmė – 64 akademinės valandos.

Programos pagrindinės temos

- Suaugusiojo raida 2 val.
- Savęs pažinimas – refleksija 4 val.
- Andragogika – pedagogika 4 val.

- Reikalavimai andragogui. Apie jo kompetencijas 4 val.
- Patirtinis mokymasis 4 val.
- Mokymosi motyvacija 3 val.
- Mokymosi metodai 8 val.
- Programos sudarymas 8 val.
- Programos pristatymo įgūdžiai 10 val.
- Grįžtamasis ryšys 6 val.
- Auditorijos valdymas 4 val.
- Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi dienoraštis 5 val.
- Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi laiko planavimo įgūdžiai 2 val.

Kai kurios iš šių temų nėra atskirai nagrinėjamos, jos integruotos į praktines programos dalis. Kalbama apie tokias temas, kaip *Atgalinis ryšys* ir *Mokymosi dienoraštis*. Temos *Programos sudarymas*, *Programos pristatymo įgūdžiai*, *Auditorijos valdymas* didesne dalimi irgi yra glaudžiai susijusios, nes jas nagrinėjant pristatomos namuose atliktos užduotys, jos filmuojamos ir kartu su visais mokiniais aptariamos.

Suaugusiojo raida. Pagrindiniai gyvenimo klausimai kiekviename iš gyvenimo tarpsnių

Temos trukmė – 2 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Andragogas turi išmanyti pagrindinius suaugusiojo raidos etapus, skirtingus keliamų gyvenimo klausimų aspektus. Šių klausimų žinojimas ir supratimas leidžia adekvačiai suformuluoti mokymosi tikslus, sudaryti poreikius atitinkančias programas, parinkti tinkamus mokinių motyvavimo būdus bei priemones.

Temos ryšys su kompetencijomis. Kadangi ši tema suteikia žinių apie suaugusiojo raidos ypatumus, mokiniai labiausiai lavina „organizacinės dimensijos kompetencijas“, t. y. tokias, kaip „mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymas“, „sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“, „sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir pateikti medžiagą“. Kita vertus, šių ypatumų žinojimas ir supratimas leidžia andragogui būti lanksčiam vedant užsiėmimus, nes, gerai suprasdamas suaugusiųjų amžiaus tarpsnio ypatumus, jis gali greičiau ir tiksliau pertvarkyti užsiėmimo eigą, jei to reikalauja mokiniai. Tuo atveju suaugusiųjų elgesio motyvai andragogui yra

suprantami. Pažindamas (atpažindamas) šiuos mokinių motyvus, jis tiksliau galės valdyti juos, kitais žodžiais tariant – motyvuoti mokytis.

Savęs pažinimo ir refleksijos įgūdžių lavinimas

Temos trukmė – 4 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Žmogus, kuris ketina mokyti kitus, o ypač suaugusiuosius, turi turėti gerų refleksijos įgūdžių, idant galėtų apmąstyti dalykus, kuriuos pats yra išmokęs ir kurių moko kitus. Kita vertus, mokantysis asmuo turi gerai pažinti savo, kaip asmenybės, stipriąsias ir silpnąsias puses, nes tik tuomet jis adekvačiai suvoks save. Toks suvokimas brandina žmogų kaip asmenybę, o asmenybės branda andragogui ypač svarbi, nes ji lemia toleranciją, empatiją, teigiamą savęs vertinimą. Refleksijos įgūdžiai yra ypač svarbūs kaip esminė asmeninio ir profesinio augimo sąlyga.

Temos ryšys su kompetencijomis. Ši tema ne tiek aptariama, kiek lavinamas savęs pažinimas, t. y. skiriamos užduotys, kurios padėtų mokiniui suvokti save, susimąstyti apie santykį su kitais žmonėmis. Tema ne tiek deklaruoja, „kas tai yra?“, kiek padeda įvaldyti savianalizės instrumentus: „Kaip tai daroma?“ Todėl ši tema labiausiai susijusi su kompetencijomis, apibrėžiančiomis andragogo asmenines savybes, ypač „teigiamą savęs vertinimą“, „toleranciją“, „atsakingumą“. Kita vertus, patys analizės instrumentai padeda lavinti „gebėjimą analizuoti savo ir kitų veiklą“.

Andragogikos ir pedagogikos panašumai ir skirtumai

Temos trukmė – 4 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Tai viena iš esminių teorinių programos dalių, jos paskirtis išsiaiškinti skirtumus tarp jaunuolių ir suaugusiųjų mokymosi. Šių skirtumų supratimas ypač padeda parinkti tinkamiausius suaugusiųjų mokymosi metodus, mokymosi strategijas bei tikslingai (motyvuojant) dirbti su mokiniais.

Temos ryšys su kompetencijomis. Andragogui ypač svarbu suprasti, kuo pasižymi suaugusiųjų mokymasis, kuo jis skiriasi nuo jaunų žmonių mokymosi, nes tai padeda geriau pasiruošti užsiėmimams. Todėl ši tema labiausiai susijusi su kompetencijomis, kurios padeda pasiruošti mokymams: „mokinių amžiaus ir psichologinių ypatumų išmanymas“, „sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“, „sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir pateikti medžiagą“. Ši tema taip pat prisideda ir prie „gebėjimo motyvuoti mokinius“, nes suaugusiųjų mokymosi sąlygų pažinimas formuoja mokymosi aplinką.

Reikalavimai andragogui praktikui – kas yra geras suaugusiųjų mokytojas?

Temos trukmė – 4 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Projekto „Mokomės ir dalijamės“ metu suformuotas andragogų praktikų kompetencijų sąrašas yra detalai aptariamas su programos dalyviais. Šios programos dalies esmė – dalyviai ne tik sužino, bet diskutuodami išsiaiškina šių kompetencijų ir andragogo vaidmenų prasmę.

Temos ryšys su kompetencijomis. Kadangi tema apima visas kompetencijas, tad ji ir prisideda prie visų kompetencijų nagrinėjimo, supratimo. Tuo labiau kad šis aptarimas yra vykdomas diskutuojant, naudojant aktyviuosius mokymosi metodus. Ši tema gali prisidėti prie andragogo kompetencijos, įvardintos kaip „geras dalyko žinojimas“, bet tik tuo atveju, jei programos dalyvis pats ruošiasi dėstyti andragogines temas. Kita vertus, tuo atveju visos programos temos prisideda prie šios kompetencijos ugdymo.

Patirtinis mokymasis

Temos trukmė – 4 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Patirtinio mokymosi ciklas yra paprastas, bet veiksmingas instrumentas, kuris padeda giliau suprasti individualius mokymosi ypatumus ir mokymosi metodų tarpusavio dermę bei jų derinimo galimybę. Tema svarbi tiek teoriškai, kad būtų suprasta, kaip praktinėje veikloje mokiniai įgyja žinių bei įgūdžių, tiek praktiškai, kad programos dalyviai susiformuotų savo veiklos analizės bei konstruktyvių sprendimų pagrindimo modelį.

Temos ryšys su kompetencijomis. Tai dar viena svarbi teorinė kurso tema, susijusi net su penkiomis andragogo kompetencijomis. Pirmiausia, tai kompetencija „pasitikėjimas savimi ir pagarba kitiems (teigiamas savęs vertinimas)“. Kad asmuo teigiamai save vertintų, kad ugdytų pagarbų santykį su kitais asmenimis, savo mokiniais, jis turi gebėti analizuoti savo veiklą, išmanyti praktinį asmeninio tobulinimosi mechanizmą (schemą). Taip pat patirtinio mokymosi ciklo supratimas prisideda prie profesinių andragogo kompetencijų, tokių kaip: „sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“, „sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir pateikti medžiagą“, „gebėjimas motyvuoti mokinius“ ir „gebėjimas analizuoti savo ir kitų veiklą“. Juk žinojimas, kaip patirtus dalykus analizuodami ir apmąstydami galime pritaikyti savo veikloje, padeda andragogui ne tik parinkti tinkamas

mokymosi formas ir metodus, tikslingai juos nukreipti mokymosi tikslų linkui (motyvuoti), bet ir ugdyti savianalizės įgūdžius.

Mokymosi motyvacija

Temos trukmė – 3 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Šioje dalyje aptariami pagrindiniai vidinės bei išorinės suaugusiųjų mokymosi motyvacijos šaltiniai ir diskutuojama, kaip jie gali būti pritaikyti konkrečių renginių metu.

Temos ryšys su kompetencijomis. Nors ši tema yra labai aktuali bet kioje mokymosi aplinkoje, ji yra aptariama labai konkrečiai ir turi tiesioginį ryšį tik su dviem kompetencijomis. Tai – „sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“ ir „gebėjimas motyvuoti mokinius“. Adekvačių mokymosi metodų parinkimas bei žinojimas, kaip nuteikti mokinius, kad jie mokytųsi patys, yra bet kokios ugdomosios veiklos būtina sąlyga.

Mokymo(-si) metodai

Temos trukmė – 8 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Pristatomi dažniausiai suaugusiųjų mokymuisi naudojami aktyvūs mokymo(-si) metodai, aptariamas jų veiksmingumas, nagrinėjamas poveikis ir taikymo aplinkybės. Be to, ši tema nagrinėjama ir praktiškai (didžioji laiko dalis būtent tam ir yra skirta), t. y. mokiniams sudaromos sąlygos pademonstruoti, kokius mokymo(-si) metodus jie taikytų vienam ar kitam mokymo turiniui.

Temos ryšys su kompetencijomis. Mokymosi metodai – tai bet kokio mokytojo pagrindinis darbo įrankis, be jų tiesiog nevyksta pats ugdymo, lavinimo procesas. Todėl ne tik jų žinojimas, bet ir mokėjimas juos taikyti (t. y. įgūdžių lygmuo) andragogui praktikui yra nepaprastai svarbus. Nagrinėjant šią temą yra ugdomos ne tik profesinės andragogo kompetencijos, tokios kaip „sugebėjimas parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“, „sugebėjimas planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos pateikimą“, „gebėjimas motyvuoti mokinius“, bet ir asmeninės kompetencijos – „atsakingumas“ ir „lankstumas“. Juk tik žmogus, meistriškai valdantis profesinio darbo įrankius (šiuo atveju – mokymo metodus), sugebės atsakingai ir lanksčiai juos naudoti, idant padėtų mokiniui pasiekti mokymosi tikslus.

Programos sudarymas

Temos trukmė – 8 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Detaliai aptariami suaugusiųjų lavinimo programų sudarymo principai ir nagrinėjami sudarytų programų pavydžiai, aptariamos tobulintinos jų vietos. Mokiniai paruošia mokymosi programas (jų dalis), jos yra aptariamose po jų pristatymų (žr. žemiau).

Temos ryšys su kompetencijomis. Mokymosi metodai yra instrumentai, o mokymosi programa yra veiklos planas. Suprantama, kad andragogui yra svarbu gebėti tinkamai sudėlioti ugdymo programos dalis, numatyti optimalų teorinės ir praktinės dalies santykį. Ir visa tai kreipiama ta linkme, kad mokiniui tai būtų ir įdomu, ir naudinga. Todėl programų sudarymo principų išmanymas ir mokėjimas juos pritaikyti yra svarbūs andragogo įgūdžiai, demonstruojantys jo sugebėjimus „planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos pateikimą“, „parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus“ bei su šiomis kompetencijomis susijusias kitas kompetencijas – „gebėjimą motyvuoti mokinius“ ir „lankstumą“.

Tema. Programos pristatymo įgūdžiai (vaizdo treniruotė)

Temos trukmė – 10 akademinė valandų.

Temos pagrindimas. Kiekvienas programos dalyvis paruošia 15–30 minučių savo parengtos programos (žr. aukščiau) pristatymą, tiksliau, programos ištraukos demonstravimą. Pristatymo metu turi būti pademonstruoti ne mažiau kaip du mokymo/darbo su auditorija metodai. Pristatymai yra filmuojami ir dalyviams teikiamas įvairiapusis grįžtamasis ryšys. Tad ši tema yra integruota su „grįžtamojo ryšio“ ir „auditorijos valdymo“ temomis, nes abiejose temose ypatingas dėmesys, o ir laiko proporcijos yra skirtos tiek grįžtamojo ryšio teikimui lavinti, tiek praktiniams auditorijos valdymo klausimams aptarti.

Temos ryšys su kompetencijomis. Kalbant apie temos ryšį su kompetencijomis, reikėtų pastebėti, kad visa, kas buvo paminėta aukščiau aptariant mokymosi programos sudarymo temos ryšį su andragogo kompetencijomis, tinka ir šiai temai (nes kompetencijos visos tos pačios, prisideda tik viena, kurią aptarsime žemiau), bet lavinamos šios kompetencijos praktiškai, t. y. aptariant pristatytąsias programas. Dar viena kompetencija, kurią siekiama lavinti šia tema, tai – „bendravimo įgūdžių turėjimas“. Kaip minėjome aukščiau, mokymasis – tai bendravimas, ir šiuo požiūriu dirbdamas su auditorija (pristatyda-

mas savo programas), andragogas negali nepademonstruoti savo santykio su auditorija, taigi jis bendrauja: užmezga ir palaiko ryšį su auditorija, pristato informaciją, atsako į klausimus, teikia grįžtamąjį ryšį mokiniams.

Grįžtamojo ryšio teikimo – gavimo ir apibendrinimo – įgūdžių lavinimas

Temos trukmė – 6 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Ši tema yra praktinė ir išdėstoma kartu su pristatymo įgūdžių lavinimo dalimi (žr. aukščiau). Trumpas teorinis grįžtamojo ryšio teikimo/gavimo pagrindimas irgi yra aptariamas. Tačiau akcentuojama praktika, todėl mokiniai po savų programų pristatymo grįžtamąjį ryšį gauna ne tik iš vedėjo, bet ir iš besimokančių kolegų, kurie jo veiklą stebėjo. Taip mokiniai tampa mokymosi šaltiniu vieni kitiems. Andragogas, vadovaujantis šiam renginiui, taip pat komentuoja mokinių grįžtamąjį ryšį apie kolegų darbą. Turime „dvigubo mokymosi kilpą“.

Temos ryšys su kompetencijomis. Kadangi tema yra nagrinėjama praktiškai (t. y. lavinami įgūdžiai), tai ypatingas dėmesys yra kreipiamas į pastabumą, gebėjimą ir nusiteikimą dalintis asmeniniu supratimu ir patirtimi; dėmesį skirtingiems mokymosi stiliams; mokinio savijautos ir jausmų supratimą bei sugebėjimą atidžiai, nepertraukiant išklausyti jam teikiamą grįžtamąjį ryšį. Visa ši elgsena susijusi su daugeliu asmeninių andragogo kompetencijų, tokių kaip „pasitikėjimas savimi ir pagarba kitiems (teigiamas savęs vertinimas)“, „tolerantiškumas“, „atsakingumas“, „bendravimo įgūdžių turėjimas“, „empatiškumas“, o be to, ir profesinę kompetenciją – „gebėjimą analizuoti savo ir kitų veiklą“.

Auditorijos valdymas

Temos trukmė – 4 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Jau minėta, kad ir ši tema yra integruota į programos pristatymo įgūdžių lavinimo dalį ir pagrindiniai praktiniai auditorijos valdymo aspektai yra aptariami grįžtamojo ryšio dalyviams forma. Yra aptariami ir specifiniai, sunkesnių auditorijų valdymo klausimai.

Temos ryšys su kompetencijomis. Kaip jau minėta aukščiau, mokymasis vyksta bendraujant, nes mokinių veiklos valdymas auditorijoje pirmiausia lavina „bendravimo įgūdžių turėjimo“ kompetenciją. Kita vertus, valdymas demonstruoja santykį su „valdymo subjektais“, šiuo atveju su mokiniais, taigi „tolerantiškumo“ ir „empatiškumo“ kompetencijos irgi lavinamos

šioje temoje. Galiausiai andragogo sugebėjimas įtraukti mokinius į mokymosi procesą, išlaikyti jų dėmesį viso mokymosi proceso metu, – tai ne tik tinkami auditorijos valdymo įgūdžiai, ši elgsena apibūdina ir kompetenciją „gebėjimas motyvuoti mokinius“.

Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi dienoraščio rašymas

Temos trukmė – 5 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Šios valandos yra išdėliotos per visą kursą. Pačioje pirmosios sesijos pradžioje yra paaiškinama mokymosi dienoraščio rašymo metodika ir teoriniai pagrindai. Realiosios darbo valandos susidaro sudėjus tas 15–20 minučių kiekvienos dienos pabaigoje per visą mokymąsi.

Temos ryšys su kompetencijomis. Mokymosi dienoraštis – tai individualaus mokymosi instrumentas, skirtas fiksuoti savus pastebėjimus, mintims, analizuoti savo ir kitų elgesį per visą mokymąsi. Kadangi mokymosi dienoraštį rašo tiek mokiniai, tiek ir mokymus vedantysis asmuo, o po to tiek poromis, tiek ir visoje grupėje yra pasidalijama (tiek, kiek kiekvienas nori/gali) savo mis pastabomis, tai galime teigti, kad dienoraščio rašymas susijęs ne tik su savianalizės, bet ir su savo bei kitų veiklos vertinimo įgūdžių lavinimu. Tad ši programos tema sukoncentruojama į kompetencijos „gebėjimas analizuoti savo ir kitų veiklą“ lavinimą.

Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi laiko planavimo įgūdžiai

Temos trukmė – 2 akademinės valandos.

Temos pagrindimas. Tai paskutinioji kurso tema, jos paskirtis – padėti kurso dalyviams nustatyti asmeninio ir profesinio augimo prioritetus ir pagal juos planuoti savo laiką. Temos paskirtis – išmokyti mokinius įsivardinti asmeninės veiklos prioritetus ir sugebėti racionaliai tvarkyti laiką, skirtą asmeniniam tobulinimuisi. Tai susiję ir su tolesnės (nuolatinės) tobulinimosi veiklos planavimu.

Temos ryšys su kompetencijomis. Atsakingai elgiasi tas andragogas, kuris sugeba laikytis priimtų susitarimų (o juk pasiūlytoji mokymosi programa ir yra toks susitarimas tarp andragogo ir mokinio), vykdyti savo įsipareigojimus, įsiklausyti į mokinio poreikius ir juos atliepti. Be to, sugebėjimas adekvačiai planuoti savo veiklą (šiuo atveju – mokymosi), demonstruoja analitinius sugebėjimus, mokėjimą organizuoti asmeninę veiklą. Todėl šioje temoje yra lavinamos „atsakingumo“ ir „gebėjimo analizuoti savo ir kitų veiklą“ kompetencijos.

1 priedas. Mokymų temų ir kompetencijų atitikmuo

Remiantis suformuluotomis kompetencijomis buvo kuriama andragogų praktikų mokymosi programa. 1 lentelėje pateikiamas temų ir kompetencijų atitikmuo.

Kompetenciją apibūdinanti savybė	Mokymų temos, kurių metu būtų ugdoma ši kompetencija
Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus (teigiamai save vertinantis)	Savęs pažinimas – refleksija Patirtinis mokymasis
Tolerantiškas	Savęs pažinimas – refleksija Grįžtamasis ryšys Auditorijos valdymas
Atsakingas	Savęs pažinimas – refleksija Mokymosi metodai Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi laiko planavimo įgūdžiai
Turintis bendravimo įgūdžių	Programos pristatymo įgūdžiai Grįžtamasis ryšys Auditorijos valdymas
Empatiškas	Grįžtamasis ryšys Auditorijos valdymas
Lankstus	Suaugusiojo raida Mokymosi metodai Programos sudarymas Programos pristatymo įgūdžiai

Išmanantis mokinių amžiaus ir psichologinius ypatumus	Suaugusiojo raida Andragogika – pedagogika
Sugebantis parinkti tinkamus mokymo(-si) metodus	Suaugusiojo raida Mokymosi metodai Programos sudarymas Programos pristatymo įgūdžiai Andragogika – pedagogika Patirtinis mokymasis Mokymosi motyvacija
Sugebantis planuoti užsiėmimo struktūrą ir medžiagos pateikimą	Suaugusiojo raida Andragogika – pedagogika Mokymosi metodai Patirtinis mokymasis Programos pristatymo įgūdžiai
Gebantis motyvuoti mokinius	Suaugusiojo raida Mokymosi motyvacija Andragogika – pedagogika Mokymosi metodai Patirtinis mokymasis Programos pristatymo įgūdžiai Auditorijos valdymas

Gebantis analizuoti savo ir kitų veiklą	Savęs pažinimas – refleksija Patirtinis mokymasis Grįžtamasis ryšys Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi dienoraštis Savarankiško mokymosi įgūdžiai – mokymosi laiko planavimo įgūdžiai
Gerai išmanantis dalyką	ESMĖ – dėstomo dalyko išmanymas. Jeigu dėstomas dalykas yra andragogika – visos programos temos

B priedas

Andragogo praktiko kompetencijų vertinimas

Ivadas

Andragogo praktiko kompetencijų vertinimo tvarka ir metodika yra sukurta įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) 2 prioriteto „Žmoniškųjų išteklių plėtra“ 4 priemonės „Mokymosi visą gyvenimą plėtra“ projektą „Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas“ (projekto Nr. ESF-2.4-o83). Projektą 2005–2008 metais vykdo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.

Tikimasi, kad kompetencijų vertinimas padės andragogams, mokantiems suaugusiųsious formaliosiose ir neformaliosiose institucijose, įgyti kokybiško mokymo patvirtinimą, taip pat visuomenės pripažinimą, o platesniu mastu tai bus dar vienas žingsnis siekiant andragogo profesijos įtvirtinimo bei neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų kompetencijų patvirtinimo ir pripažinimo.

Kompetencijų vertinimo tvarka

1. Andragogus praktikus⁴ vertina vertinimo komisija. Vertinimo komisiją sudaro projekto ekspertai.
2. Vertinimo pokalbyje gali dalyvauti projekto dalyvis, išklauses 64 akademinių valandų kursą ir pravedęs ne mažiau kaip 40 akademinių valandų mokymo renginius. Pasiruošimas vertinimo pokalbiui ir dalyvavimas jame yra vertinamas 16 akademinių valandų.
3. Pretendentas, įteikęs **kompetencijų vertinimo aplanką** vertinimo komisijai, kviečiamas pokalbio į vertinimo komisijos posėdį.
4. Vertinimo komisijos pokalbio metu pretendentui pateikiami klausimai, susiję su suaugusiųjų mokymo problematika ir/ar jo praktinė veikla. Klausimų tematika pateikiama (1 priedas).
5. Vertinimo komisija išduoda pažymėjimą, patvirtinantį andragogo praktiko kompetenciją. Pažymėjimas galioja penkerius metus ir yra pratęsiamas automatiškai, jei asmuo, norintis patvirtinti savo andragogo praktiko kompetenciją, pateikia dokumentus, patvirtinančius, kad jo darbo krūvis suaugusiųjų švietimo srityje ne mažesnis kaip 50 val. per metus. Pažymėjimas nustoja galioti, jei asmuo dvejus metus nevykdo šio reikalavimo.

Kompetencijų vertinimo aplanką sudaro:

1. Įstaigos, kurioje dirba pretendentas, pažyma apie tai, kad pretendentas ne mažiau kaip 40 akademinių valandų vedė mokymo renginius. Ją pildo įstaigos vadovas arba tiesioginis vadovas. Kai andragogas nesusijęs su konkrečia įstaiga, pažymą išduoda vedamų renginių užsakovas.
2. Savo darbo įsivertinimas pagal tipinę įvertinimo formą (2 priedas).
3. Įstaigos, kurioje dirba pretendentas, vertinimas naudojant tipinę įvertinimo formą. Ją pildo įstaigos vadovas arba tiesioginis vadovas. Kai andragogas nesusijęs su konkrečia įstaiga, jį vertina vedamų renginių užsakovas.

4. Pretendento kolegų, andragogų praktikų, susipažinusių su pretendentu darbu, įvertinimas. Užpildoma tipinė vertinimo forma. Vertina 1–2 kolegos.
5. Pretendento vestų renginių dalyvių vertinimas. Turi vertinti 2–3 mokymuose dalyvavę asmenys. Kiekvienas asmuo užpildo tipinę vertinimo formą.
6. Pravestų seminarų / kursų programa(-os). Pristatoma ne daugiau kaip 2 seminarų ar kursų, kurių trukmė ne trumpesnė nei 8 akademinės valandos, programa. Programoje turi būti: temos pavadinimas; renginio tikslas; renginyje naudojami metodai; pagrindinės programos dalys; renginio trukmė / apimtis; naudojamos darbo priemonės; literatūra ir kiti informacijos šaltiniai, iš kurių galima detaliau išsinaurinėti temą. Programos aprašo pavyzdys – 3 priedas.
7. Mokomoji metodinė medžiaga (konspektų ištraukos, išplėstinės konspekto tezės ir / arba skaidrės) arba / ir vaizdo įrašai, iliustruojantys pretendento darbą auditorijoje. Medžiaga turi būti susijusi su 5 punkto vertinimais. Jeigu pateikiamos išplėstinės tezės, tai medžiagos apimtis neturi būti didesnė nei 2 puslapiai, jeigu pateikiamos skaidrės, jos turi apimti bent potemę.
8. Savianalizės forma, kurioje vertinamasis išanalizuoja savo, kaip andragogo, mokymosi patirtį per pastaruosius 6 mėnesius. Šioje analizėje turi atsispindėti:
 - tobulinimosi tikslai per pastaruosius 6 mėnesius ir jų pagrindimas,
 - įsivertinimas kaip sekėsi tobulintis,
 - tolimesni tobulinimosi tikslai 12 mėnesių bei jų pagrindimas.

Savianalizės apimtis iki 2 puslapių.

⁴ Andragoga praktikas – asmuo, mokantis suaugusius asmenis bei organizuojantis, vadovaujantis ir vertinantis jų savarankišką mokymąsi

1 priedas. Klausimų tematika

1. Skirtumai tarp pedagogikos ir andragogikos.
2. Pagrindinės šiuolaikinės suaugusiųjų švietimo tendencijos.
3. Visą gyvenimą trunkančio mokymosi Memorandumo pagrindinės tezės.
4. Suaugusiojo amžiaus tarpsniai ir kiekvieno iš jų mokymosi poreikiai.
5. Suaugusiųjų mokymosi metodai ir jų taikymo aplinkybės.
6. Suaugusiųjų motyvavimo mokytis ypatumai.
7. Savarankiško mokymosi organizavimo būdai ir formos.
8. Darbo suaugusių mokinių auditorijoje ypatumai.
9. Neformalaus ir formalus suaugusiųjų mokymosi aspektai.
10. Neformalaus suaugusiųjų mokymosi programų sudarymo principai ir formos.

2 priedas. Tipinė andragogo įvertinimo anketa

Apskritis _____

ANKETĄ PILDĖ (tinkamą variantą apibraukti):

- a) vadovas / užsakovas
- b) kolega / bendradarbis
- c) seminarų dalyvis / mokinys
- d) pats vertinamas andragogas

Vertinamojo (andragogo) vardas, pavardė _____

Pildymo data _____

Anketoje išvardintos veiklos vertinamos pagal tokią skalę:

- (7–8) Puiku, daugiau nei tikėtasi
- (5–6) Šiuo metu asmuo gerai atitinka šį kriterijų
- (3–4) Asmuo yra įvaldęs būtinus įgūdžius / turi supratimą. Tai sritis, kuri gali / turi būti lavinama ir toliau
- (1–2) Šiuo metu asmuo dar nepasiekė šios veiklos supratimo / tinkamo atlikimo. Tai tobulintina sritis
- (N) Neturiu informacijos apie šią veiklą / įgūdžius

Pastaba

grafose būtina įrašyti VIENĄ SKAIČIŲ, t. y. jeigu pasirenkate stulpelį 3–4, reikia parašyti arba 3, arba 4. Jeigu neturite duomenų apie šią andragogo elgseną ar žinias, stulpelyje N pažymite „+“

Eil. Nr.	Elgesio aprašymas	Vertinimai				
		1-2	3-4	5-6	7-8	N
1	Drąsiai imasi iniciatyvos. Ši iniciatyva yra atsakingai pasverta					
2	Dalykus vertina įvairiais aspektais					
3	Punktualus, t. y. laiku įvykdo darbus ir kitas veiklas					
4	Informaciją pristato aiškiai ir įtaigiai					
5	Suvokia mokinių poreikius					
6	Sugeba mokymosi programą priderinti prie mokinių poreikių					
7	Supranta suaugusiųjų psichologiją					
8	Parenka tinkamą dėstymo greitį					
9	Aiškiai ir struktūriškai pateikia mokymosi medžiagą, atitinkančią mokinių poreikius					
10	Gera išmano dėstomą dalyką, suvokia pagrindines srities tendencijas					
11	Moka įtraukti mokinius į mokymosi procesą					
12	Moka skatinti mokinius analizuoti mokymosi dalykus savo praktinėje veikloje					
13	Pastabus, atidus ir atsakingai rūpinasi mokinio reikmėmis					
14	Kantrus skirtingo mokymosi stiliaus mokiniams					
15	Aktyviai siekia užsibrėžto tikslo, tiek individualaus, tiek organizacijos, tiek padeda jo siekti mokiniams					

Eil. Nr.	Elgesio aprašymas	Vertinimai				
		1-2	3-4	5-6	7-8	N
16	Aiškiai formuluoja klausimus					
17	Supranta mokinių jausmus					
18	Sugeba reorganizuoti kurso (seminaro) eigą, prisiderinti prie mokinių poreikių, išryškėjusių mokymosi metu					
19	Žino suaugusiųsius motyvuojančius veiksnius					
20	Reguliariai atnaušina metodines žinias bei įgūdžius					
21	Aiškiai apibrėžia užsiėmimų struktūrą ir jos laikosi					
22	Žino pagrindinius dėstomo dalyko informacinius šaltinius ir jais naudojasi					
23	Moka kurti tęstinio mokymosi veiklas					
24	Nuolat analizuoja savo kaip mokytojo (andragogo) veiklą					
25	Nusiteikęs dalintis žiniomis ir patyrimu					
26	Kuria atvirą ir saugią mokymosi aplinką mokiniams (tiek individualiai, tiek grupėse)					
27	Geba prisiimti pareigas ir jas vykdyti					
28	Reguliariai ir aiškiai pateikia atgalinį ryšį mokiniams					
29	Geba jausti situaciją auditorijoje, keisti darbo eigą, jei to reikalauja situacija					

Eil. Nr.	Elgesio aprašymas	Vertinimai				
		1-2	3-4	5-6	7-8	N
30	Lanksčiai taiko įvairius mokymo(-si) metodus					
31	Atidus mokinių savijautai mokymosi procese					
32	Dėstydamas dalyką naudoja praktinių pavyzdžių					
33	Užduotys skiriamos aiškiai, reikalui esant jos paaiškinamos					
34	Reguliariai atnaujina dalykines žinias					
35	Aiškiai formuluoja mokymo (-si) tikslus					
36	Keičia savo dėstymą, reaguodamas į iškirstas pastabas/komentarus					
37	Nuoširdžiai džiaugiasi mokinio laimėjimais, palaiko jį tolesnio tobulinimosi kelyje					
38	Gerbiam mokinių asmeninius skirtumus					
39	Iš anksto numato mokymosi poveikį ir rezultatus					
40	Greitai užmezga kontaktą su auditorija					
41	Geba pasidalinti savo jausmais ir įžvalgomis					
42	Greitai orientuojasi nestandartinėse situacijose					
43	Parenka mokymosi metodus pagal mokinių amžiaus ypatumus					

Eil. Nr.	Elgesio aprašymas	Vertinimai				
		1-2	3-4	5-6	7-8	N
44	Skirtingus mokymosi metodus naudoja taip, kad mokiniai nuodugniai išnagrinėja dėstomą temą					
45	Mokiniam pateikia susistemintą medžiagą					
46	Mokinių pateikiamus pavyzdžius integruoja į dėstomus dalykus					
47	Išlaiko mokinių susidomėjimą viso mokymosi metu					
48	Atidžiai išklauso kritines pastabas, nepertraukia, tikslinasi.					

Dėkojame už atsakymus!

Anketą pildžiusio asmens vardas, pavardė, pareigos, parašas.

3 priedas. Programos aprašas

Kontekstas: *(pateikiama informacija apie temos vietą bendroje programoje)*

Tema, jos trukmė:

Tikslas(-ai):

Programos dalys (potemės)	Potemės trukmė	Potemės metodai	Naudojamos priemonės	Komentariai (neprivalomi)
Literatūra ir kiti informacijos šaltiniai				

C priedas

Atmintinė andragoginės kompetencijos vertintojui

- Pozityviai nusiteikti vertinamojo atžvilgiu.
- Iš anksto susipažinti su vertinamojo pateikta medžiaga.
- Vertinamąjį pokalbį pradėti nuo teigiamų dalykų.
- Sukurti saugią fizinę ir psichologinę aplinką.
- Gebėti aktyviai klausytis.
- Leisti daugiau kalbėti vertinamajam.
- Empatiškai priimti vertinamąjį.
- Stebėti kūno kalbą.
- Vengti uždary, vertinančių, tendencingų klausimų.
- Prireikus korektiškai patikslinti neteisingus faktus.
- Proporcingai suplanuoti pokalbio laiką.
- Gebėti „valdyti“ pokalbį.
- Teikti grįžtamąjį ryšį.
- Gebėti apibendrinti pokalbį.
- Pasidžiaugti pokalbio rezultatais ir palinkėti sėkmės dirbant.

D priedas

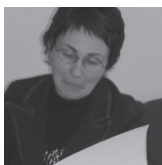
Daina geriems žmonėms

Reikia būti Žmogum, kad tikėtų
Reikia būti Žmogum, kad mylėtų,
Reikia būti namais, kad per lietų
Pas Tave visos pėdos subėgtų.

Mes atėjom į žemę nemirti,
Mes atėjom gyventi ir dirbti.
Mes atėjom dainų padainuoti
Ir žole po langais sužaliuoti.

Reikia būti Žmogum, kad tikėtų,
Reikia būti Žmogum, kad mylėtų,
Reikia būti ugnim, kad per lietų
Pas Tave pasišildyt skubėtų.

Pastaba. Mes dainavome šią dainą ir pasižadėjome dainuoti ją mažiausiai vieną kartą per dieną. Mums labai gaila, kad nepasisekė rasti dainos autorių. Labai apsidžiaugsime, jeigu perskaitę dainos žodžius mūsų leidinyje, jie parašys mums, o mes savo ruožtu informuosime savo kolegas.

SAVIŠVIETA

Periodinis leidinys

2008 metų sausis – birželis

Išleido Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija

Geležinio Vilko g. 12, 01112 Vilnius

Maketavo ir paruošė spaudai „InterSe“

Žygimantų g. 10, 01102 Vilnius

Spausdino „ARX Baltica“